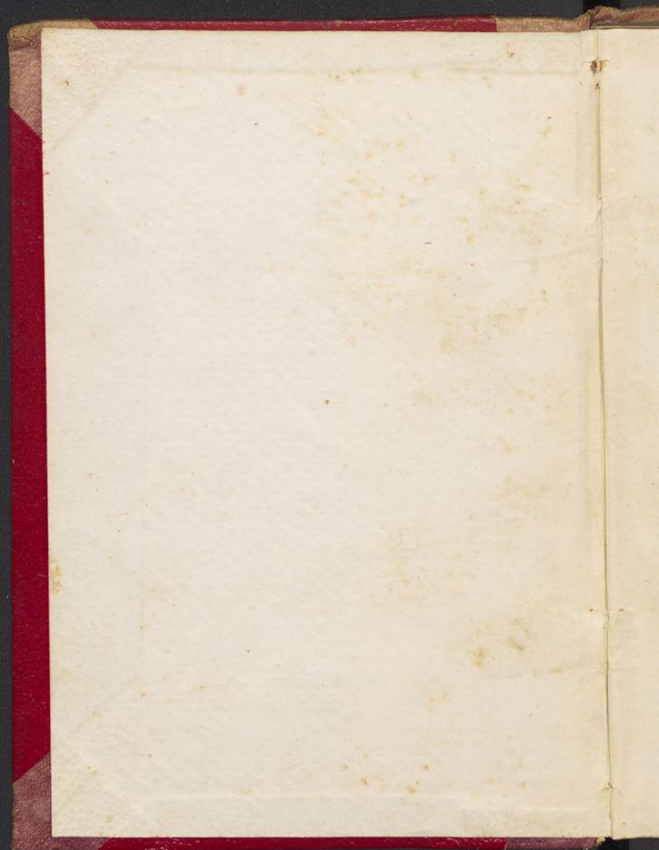

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

108071

R. Keule ✓

Ch. M. Dostojevskij

BELE NOČI

SENTIMENTALEN ROMAN.

(IZ SPOMINOV SANJALCA).

Poslovenil J. J. Kogej.

... Bil vstvarjen zato mordà,
Da bil bi vsaj trenutek
V bližini srca tvojega?..

Iv. Turgenjev.

V GORICI.

Natisnila in založila Goriška tiskarna A. Gabršček.

1895.

Fedor Mihajlovič Dostojevski

se je rodil 21. okt. (po st. k.) 1821. v Moskvi. Oče mu je bil štabni zdravnik; rodbina je živela zelo skromno. Fedor je bil drugi sin. Bil je zelo vedoželjen; že zgodaj se je naučil francoski. Silno je čital, a brez sistema, površno. L. 1837. mu je umrla mati, in oče je poslal sina v Petrograd v višje šole. L. 1843. je prevzel inženirsko službo; zaslužil je do 5000 rubljev na leto. Ali bil je silno razsipen, ni vedel, koliko velja denar; zato so ga vedno mučili dolgovi. Služba mu ni ugajala in popustil jo je; naravno, da mu je šla zdaj še trša za novce. Začel se je baviti s peresom, da se takó preživí, in takó je začel svojo slavno pisateljsko pot. Najpoprej je prevajal iz nemščine in francoščine, a poskušal se je tudi v izvirnih spisih s precej lepimi uspehi. Svoje ime je pa proslavil še le z romanom «*Mrtve duše*» (v slov. prevodu izdala «*Matica Slovenska*»). — L. 1849. je bil obsojen tudi on zaradi socijalistične propagande najprej na smrt, potem pa je bil pomiloščen in obsojen na 4-letno pregnanstvo v Sibirijo. Zaprt je bil v Omsku, kjer je stradal in trdo delal v družbi z navadnimi zločinci. L. 1854. je končal svoj zapor in stopiti je moral v sedmi sibirski linijski batalijon. V Sibiriji je napisal tri romane. L. 1856. se je vrnil v Rusijo. Tri leta pozneje je začel izdajati v Petrogradu časopis «*Vreme*», ki je imel v drugem letu že

*Pesi, Istor. Razrednistvo (Schuld in Sühne), Zvezka Karavanc
zori, mladostnik, Inevnik, pisatelj.*

BELE NOČI.

Sentimentalen roman.

(Iz spominov sanjalca)

RUSKI SPISAL TH. M. DOSTOJEVSKIJ.

Poslovenil

J. J. KOGEJ.

...Bil vstvarjen je zato morda,
Da bil bi vsaj trenutek
V bližini srca tvojega? ..

Iv. Turgenev.

V GORICI.

Tiskala, izdala in založila „Goriška tiskarna“ A. Gabršček.

1895.

108071

108071

96723/1950

Noč prva.

~~~~~

Bila je prekrasna noč, taka noč, kakoršna more biti morda samo tedaj, ko smo mladi, dragi čitatelj. Nebo je bilo tako zvezdnato, tako svetlo, da se je moral človek nehoté uprašati, ko je pogledal na-nje: ali morejo živeti pod takim nebom razni srditi in muhasti ljudje? To je tudi mlado uprašanje, dragi čitatelj, jako mlado, a Gospod vam je pošlji večkrat v srcé!... Ali ko že govorim o muhastih in raznih srđitih gospodih, ne morem si kaj, da ne bi omenil tudi svojega lepega vedenja ves ta dan. Koj zjutraj me je začela mučiti nekaka čudovita tuga. Nepričakovano se mi je jelo dozdevati, da mene, samca, vsi zapuščajo, da se me vsi hoté odkrižati. To se vé, da sme vsakdo poprašati: kdo so pa ti-le vsi?, ker je pač že osem let, odkar bivam v Petrogradu, pa še skoro nijednega znanja si nisem znal dobiti. Pa čemu bi mi bili znanci? Tudi brez njih mi je znan Petrograd; zató se mi

je pa tudi zdelo, da me vsi zapuščajo, ko se je vzdignil ves Petrograd in nakrät odšel na deželo. Bal sem se, ostati sam, in cele tri dni sem blodil po mestu v globoki tugi, da mi kar v glavo ni šlo, kaj se godi z menoj. Bodisi, da grem na Nevskij ali v vrt, bodisi, da kolovratim po bregu Neve, — nijedne osebe ni več, katere sem navadno srečaval vse leto na istem kraju ob določeni uri. Oni, seveda, mene ne poznajo, a jaz jih poznam. Jaz jih dobro poznam, skoro sem proučil njihovo fizijonomijo — in vesel sem jih, ko so oni veseli, a otožen sem, ko so oni mračni. Malo da se nisem sprijateljil z nekim starčkom, katerega srečavam vsak božji dan ob določeni uri na Fontanki. Njegova fizijonomija je posebno važna, zamišljena; neprestano šepeče pod nos in maha z levo roko, a v desni drži dolgo vejnato palico z zlato glavo. Tudi on me je zapazil in se začel zanimati za-me v svojem srcu. Ko bi jaz slučajno ne bil ob določenem času na istem mestu Fontanke, tedaj bi on gotovo postal otožen. Včasih se skoro drug drugemu klanjava, zlasti ko sva oba dobro razpoložena. Onidan, ko se nisva videla cela dva dni in sva se srečavala tretjega dne, bi si bila kmalu prijela za klobuk, vendar sva se še za časa zavedla, omahnila z roko ter s sočutjem šla drug mimo drugega. Pa tudi hiše so mi znane. Ko grem, vsaka, kakor da beži pred menoj na ulico, gleda skozi vsa okna in skoro govori: «dober dan, kako je z vašim zdravjem? Jaz, hvala Bogu, sem zdrava, a meseca maja dozidam še jedno nadstropje». Ali: «Kako je z vašim zdravjem? Jutri se lotim popravljanja». Ali: «Jaz sem skoro pogorela in pri

tem sem se prestrašila» i. t. d. Med njimi imam ljubimce, dobre prijatelje; jedna se misli zdraviti to poletje pri zidarskem mojstru. Nalašč pojdem tja vsak dan, da bi jej kako ne zaudali, kar Bog varuj! . . . Toda nikdar ne pozabim dogodka z neko zeló čudno, svetlo-rožasto hišico. Ta je bila majhna zidana hišica, tako prijazno je gledala na-me, tako ponosno se je ozirala na svoje okorne sosedinje, da se mi je srce radovalo, ko sem slučajno šel mimo. Nenadoma pa, ko grem prošli teden po ulici in pogledam na prijateljico, — slišim tožni krik: «mene pa mažejo z rmeno barvo!» Zlodeji! Barbarji! Ničesar se niso usmilili: ní obo-kov ní okrajkov, in moja prijateljica je pome-nela, kakor kanarček. Malo da se mi ni žolč razlil pri tej priliki, in še sedaj se nisem mogel pre-magati, da bi se zopet sešel s svojo oskrunjeno revico, katero so zamazali z barvo podzemeljskega carstva.

Tako, sedaj razumete, čitatelji, na kak način sem znan z vsem Petrogradom.

Povedal sem že, da me je mučil cele tri dni nemir, dokler nisem uganil njegovega uzroka. Tudi na ulici mi je bilo hudo (tega ni, onega ni, kam se je dél oni-le?) — pa tudi doma kakor da nisem bil sam svoj. Dva večera sem premišljeval: kaj mi nedostaja v mojem kotiču? Zakaj mi je tako neprijetno, ko ostajam v njem? — In z začujenjem sem ogledával svoje zelenje, zakajene stene, strop, preprežen s pajčevino, katero je z dobrim uspehom ometávala Matrena, pregledaval vso svojo hišno opravo, ogledával vsak stol, misleč, morda tiči tu nesreča? (ker kadar le jeden stol ne stoji

tako, kakor je stal učeraj, sem ves iz sebe), gledal sem na okno, a vse zamán . . . niti najmanj mi ni bilo laže! Celo Matreno sem ukrenil poklicati, da bi jo pošteno oštel zaradi pajčevine in sploh radi nereda; toda ona je samo čudno pogledala na-me in šla proč, ne da bi odgovorila besedico, tako da pajčevina še sedaj mirno visi na mestu. Še le danes zjutraj sem vendar uganil, v katerem grmu tiči zajec. E! Na deželo so jo udrli! Oprostite trivijalnemu izrazu, a meni ni mari visoki slog . . . ker vse, karkoli je bivalo v Petrogradu, je ali šlo, ali se peljalo na deželo; ker vsak spoštovan, soliden gospod je najel izvoščeka ter takoj pred mojimi očmi se vrnil v družino spoštovanega očeta, kateri se odpravlja po vsakdanjih službenih opravilih zlehka v naročje svoje družine, na deželo; ker vsak mimošedši je imel sedaj že popolnem poseben izgled, kateri je skoro govoril vsakomur, ki ga je srečal: «Gospoda, mi smo tu le tako, mimogredé, a čez dve uri se odpeljemo na deželo». Ko se je odpiralo okno, na katero so potrkali tenki, kakor sneg beli prstki, in se je prikazala glavica brhke deklice, ki je poklicala raznašalca cvetlic, — se je meni tu takoj dozdevalo, da kupujejo te cvetlice le tako, to je nikakor ne za to, da bi se veselili spomladi in cvetlic v zaduhlem mestnem stanovanju, temveč da prav kmalu odidejo vsi na deželo in vzemó cvetlice s seboj. Še več, jaz sem dosegel že tak uspeh v svoji novi, posebni vrsti odkritij, da sem lahko natančno, z jednim pogledom določil, v kakem letovišču kdo živi. Prebivalci Kamenega in Aptekarskega ostrova ali Peterhofske ceste so se odlikovali z izučeno umetnostjo sprijemov, z

elegantno letno obleko in prekrasnimi kočijami, v katerih so se vozili v mesto. Prebivalci Pargolova in tam dalje so kazali na prvi pogled, da so pametni in solidni; kdor je pa šel na Krestovski ostrov, se je odlikoval z neskaljeno veselostjo. Ako sem srečal dolgo procesijo tovornih voznikov, ki so leno korakali z uzdami v rokah zraven vozov, naloženih s celimi gorami vsakovrstnih mobilij, stolov, miz, turških in neturških divanov in z drugo domačo šaro, na katerih je večkrat prav na vrhu voza sedela razven tega vsega še debela kuharica, ki je skrbela za blago gospodarjev, kakor za punčico svojega očesa; ako sem gledal na ladije, katere so se pomikale, težko obložene z domačo opravo, po Nevi ali Fontanki do Črne rečke ali ostrovov, — so se vozovi in ladije podeseterili, postoterili v mojih očeh; zdelo se mi je, da se je vse vzdignilo in odpeljalo, vse preselilo v celih karavanah na letovišče; zdelo se mi je, da je ves Petrograd grozil, da se spremeni v puščavo, tako da me je bilo naposled sram, da sem bil užaljen in žalosten; jaz pa res nisem mogel in nisem imel po kaj iti na deželo. Rad bi bil šel z vsakim vozom; odpeljal se z vsakim poštenim gospodom, ki je najel izvoščeka; toda nikdo, prav nikdo me ni povabil k sebi; kakor da so me pozabili, kakor da sem jim bil zares tujec!

Hodil sem dolgo, dolgo, da sem se že popolnem utrudil, nevedé, kakor navadno, kje sem, a kar nakrát se vidim v pregradi. Mahom sem postal tu vesel in šel sem za pregrado, korakal med zasejanimi njivami in travniki, ne da bi čutil utrujenosti, samo to sem čutil v vseh svojih udih,

da se je zvalilo neko breme z mojega srca. Vsi, ki so me srečavali, so gledali na-me tako ljubeznivo, da so se mi málone klanjali; vsi so se nečesa veselili, vsi brez izjeme so kadili smodke. Tudi jaz sem bil vesel, kakor še nikdar tako. Zdelo se mi je, kakor da sem nakrát doli kje v Italiji, — tako silno me je prešinila narava, mene, polubolnega meščana, ki sem se skoro zadušil v mestnem zidovju.

Nekaj neumljivo ginjljivega je v naši petrograjski naravi, ko nakrát pokaže začetkom spomladi vso svojo moč, vso silo, katero jej je podarilo nebo, ko zazeleni in se pisano nališpa s cvetjem... Nekako nehoté me spominja na ono deklico, suho in bolešno, na katero gledate sedaj s sočutjem, sedaj z nekako milosrčno ljubeznijo, sedaj je pa niti opazite ne, katera pa hipoma, kakor nenadoma, postane neznaño, čudovito krasna, a vi, prese-nečeni, upijanjeni, se nehoté poprašujete: kaka moč je uzročila, da tako ognjevito bliščé te otožne, zamišljene oči? Kaj je poklicalo kri na ta blede, medla lica? Kaj je zalilo s strastjo te nežne poteze obraza? Zakaj se tako vzdigujejo te prsi? Kaj je tako nenadoma pozvalo moč, življenje in krasoto na lica uboge deklice, kaj jih je pripravilo, da so se zabliščala v takem smehljaju, da so se oživila s takim bliščečim, iskrenim smehom? In vi se ozirate okrog, vi iščete nekoga, vi se hočete nečesa domisliti... Toda trenutek preide, in jutri morda zopet srečate isti zamišljeni in raztreseni pogled, kakor prej, isto blede obličje, isto pokornost in plašnost v kretanju in celo kesanje, celo sledove nekake mrtvaške čmernosti in nevolje za minutno

nagnenje . . . In žal vam je, da je tako naglo, tako brez nade na povrnitev ovenela trenutna krasota, da se je tako slepilno in brezkoristno zabliščala pred vami, — žal za to, ker še časa niste imeli, da bi jo začeli ljubiti . . .

A vendar je bila moja noč boljša nego dan! To je bilo pa tako-le :

V mesto sem se povrnil jako pozno ; odbila je že deseta ura, ko sem se bližal stanovanju. Pot me je vedla po takem kraju, kjer ob tem času ne srečaš žive duše. Dá, jaz živim v najoddaljenejšem delu mesta. Tako sem šel in popeval, ker ko sem srečen, gotovo kaj mrmljam sam pri sebi, kakor vsak srečen človek, ki nima ne prijateljev, ne dobrih znancev, in kateri torej v radostnih trenutkih nima s kom deliti svoje radosti. Nakrát se mi pa primeri káj nepričakovan dogodek.

Na stranici je stala ženska, naslanjaje se na opornice pri kanalu ; opiraje se z laktom na plot, gledala je navidezno jako pazljivo na motno vodo kanala. Na glavi je imela jako lep rmen klobuček in na sebi koketen črn plašč. «To je deklica in gotovo črnomaljka», mislil sem si. Menda ni slišala mojih korakov, niti ganila se ni, ko sem šel mimo, zadrževaje dihanje s silnim trepetom srcá. «Čudno!», pomislil sem : «gotovo se je v nekaj globoko zamislila», in nakrát sem se ustavil kakor pribit. Zaslišal sem zamolklo plakanje. Dá ! Nisem se varal : deklica je plakala in čez trenutek je zopet in zopet zahlipala. Moj Bog ! Srcé se mi je kar skrčilo. Dasi sem drugače plašen pri ženskah, bil je sedaj vendar drugačen trenutek ! . . . Povrnil sem se, storil korak proti njej in gotovo bi bil rekel : —

Gospodična! ako bi le ne vedel, da se je to že tisočkrat vzkliknilo v ruskih gosposkih romanih. In uprav to me je ustavilo. Dočim sem pa iskal izrazov, se je deklica ozrla, zavedla se, povescila oči in smuknila mimo mene po ulici. Jaz sem šel takoj za njo, a ona se je domislila in šla na drugo stran ulice. Čez ulico si pa nisem upal iti. Sreč mi je trepetalo, kakor ujetemu ptiču. Nepričakovano mi je pa prišel neki slučaj na pomoč.

Na oni strani tlaka, blizu moje neznanke, se je nenadoma prikazal gospodič v fraku, solidnih let, a ni možno reči, da tudi solidne hoje. Noge so se mu zapletale, in varno se je opiral ob steno. Deklica je pa hitela kakor strela, naglo in plašno seveda, kakor sploh hodijo vse deklice, katere nočejo, da bi se kdo ponudil in jih spremljal po noči domov, in zapletajoči se gospodič bi je nikakor ne bil dotekel, ako bi ga moja usoda ne bila naučila, poiskati umetnih sredstev. Mahom, ne da bi komu črhnil besedico, strgal se je moj gospodič z mesta in letel, kar so ga mogle nesti noge, za mojo neznanko. Ona je letela, kakor veter, a zibajoči se gospodič je hitel, dohitel, deklica je vskliknila — in . . . jaz blagoslavljam usodo za izvrstno grčasto palico, katero sem začutil pri tej priliki v moji desni roki. Hipoma sem bil na oni strani tlaka, in hipoma je padlo gospodiču v butico, za kaj da gre, in postal je neizmerno pameten, umolknil je, ustavil se, in še le, ko sva bila z deklico precej daleč, je protestoval proti meni z dovolj odločnimi izrazi. A do naju so se jedva razlegale njegove besede.

— Podajte mi roko, rekel sem svoji neznanki, — in on se ne predrzne več, da bi prišel k nama.

Ona mi je molčé podala svojo roko, katera se je še tresla od razburjenosti in strahu. O, nepoklicani gospodič! Kako sem te blagoslavljal v tem trenutku! Nagloma sem pogledal na njo, bila je divna črnomaljka — uganil sem; na njenih trepalnicah so še bliščale solzice nedavnega strahu, ali prejšnjega gorjá, — ne vem. Toda na ustnicah je že migljajal smehljaj. Tudi ona me je skrivaj pogledala, nekoliko zardela in povabila pogled.

— Ali vidite sedaj, zakaj ste me prej odgnali? Ako bi bil jaz tu, bi se ničesar ne bilo zgodilo . . .

— A jaz vas nisem poznala; mislila sem, da ste tudi vi . . .

— Pa sedaj me morda poznate?

— Nekoliko. Zakaj se na primer tresete?

— O, uganili ste na prvi mah! odgovoril sem oduševljeno, ker je bila moja deklica tako prebrisana; krasoti to nikdar ni na poti. — Dà, vi ste na prvi pogled uganili, s kom imate opraviti. Tako je, jaz sem plašen pri ženskah, jaz sem razburjen, tega ne tajim, nič manj razburjen, kakor ste bili vi pred minuto, ko vas je prestrašil oni gospodič . . . Sedaj sem nekako preplašen. Kakor da so sanje, a še celo v sanjah si nisem mislil, da bom kdaj govoril s kako žensko.

— Kako? Ali res? . . .

— Dà, ako se trese moja roka, tedaj se trese zato, ker je še nikdar ni objemala taka brhka mala rokica, kakor vaša. Ženske sem se popolnem odvadil; to se pravi, njih se še navadil nisem

nikdar, ker sem sam . . . Niti tega ne vem, kako bi govoril ž njimi. Tudi sedaj-le ne vem, — ali vam nisem rekel kake neumnosti? Povejte mi naravnost; povem vam že naprej, da nisem razžaljiv . . .

— Ne, ničesar ničesar; nasprotno. Ako pa že zahtevate, da bi bila odkritosrèna, tako vam povem, da ženskam ugaja taka plašnost; ako pa hočete vedeti še več, tudi meni ugaja, zato vas ne zapodim od sebe ven do doma.

— Vi me pripravite še do tega, začel sem, zasopljen od vznenadenja, — da takoj neham plašiti se, in tedaj — z Bogom vsa moja sredstva!..

— Sredstva? Kaka sredstva, za kaj? To je pa že neumno!

— Oprostite, ne bodem, ušlo mi je z jezika; a kako hočete, da bi v takem trenutku ne imel želje . . .

— Ugajati, kaj ne?

— Nu, dà; a bodite, za Boga, bodite dobri. Premislite, kdo sem jaz! Sedaj imam že šest in dvajset let, a nikdar nisem še nikogar videl. No, kako naj bi potem mogel dobro govoriti, spretno in primerno? Vam pa bode še bolj po misli, ko bode vse odkrito, jasno . . . Molčati jaz ne znam, ko srcé govori v meni. No, vsejedno . . .! Ali verjemite, nijedne ženske, nikdar, nikdar! Nikakega poznanja! Samo sanjarim vsak dan, da naposled vendar kdaj koga srečam. Ah, da bi vi vedeli, koliko krat sem bil zaljubljen na tak način . . .

— No, kakó, v koga pa? . .

— V nikogar, v ideal, v ono, o kateri se mi sanja v spanju. Jaz ustvarjam v mislih cele romane. O, vi me ne poznate! Srečal sem pač, nisem mogel

drugače, dve-tri ženske, a kake ženske so te? Te so vse take gospodinje, da . . . Ali počakajte, pripravim vas do smeha, povem vam, da sem že nekolikokrat mislil kar po domače nagovoriti na ulici kako aristokratinjo, seveda, kadar je sama, nagovoriti jo seveda plašno, ponižno, strastno; povedati jej, da sam poginem, da naj me ne odpodi, da nimam priložnosti, da bi spoznal kako žensko; namigniti jej, da se že iz usmiljenja ne smejo odkloniti ponižne prošnje takega nesrečnega človeka, kakor sem jaz. Dà, naposled vse, kar zahtevam je samó to, da bi mi s sočutjem izrazila kaki dve bratski besedi, da bi me ne zapodila na prvi mah, da bi verjela mojim besedam, poslušala, kar govorim, smejala se mi, ako drago, vzbudila mi nado, rekla mi dve besedi, samo dve besedi, tudi če se potem nikdar več ne srečava! . . . A, vi se smejete..?! Sicer pa, saj tudi za to govorim . . .

— Nikar se ne jezite; smejem se zató, ker ste sam svoj sovražnik; ako bi poskusili, bi se vam posrečilo morda tudi na ulici; čem prostejše, tem bolje . . . Nijedna dobra ženska, ako le ni neumna ali ako ni kaj jezna isti trenutek, bi si ne upala, odposlati vas brez teh dveh besed, za katero tako ponižno prosite . . . Sicer pa, kaj jaz! Smatrala bi vas seveda neumnim. Sama po sebi bi namreč sodila. Ali mari jaz mnogo vem, kakó živé na svetu ljudjé?

— O, hvala vam, zakričal sem, — vi ne veste, kaj ste mi sedaj storili!

— Dobro, dobro! A povejte mi, po čem ste spoznali, da sem jaz taka ženska, s katero . . . no, katero ste smatrali dostojno . . . . zanimanja in

družbe... Z jedno besedo, gospodinja nisem, kakor pravite. Zakaj ste se odločili, stopiti k meni?

— Zakaj? Zakaj? Vi ste pač bili sami, oni gospod je bil preveč predrzen, sedaj je noč: priznajte sami, da je to dolžnost...

— Ne, ne, še prej, tam na oni strani. Saj ste hoteli iti k meni?

— Tam, na oni strani? No res, da ne vem, kako bi odgovoril, bojim se... Veste, danes sem bil srečen; šel sem in pel; bil sem izven mesta; imel nisem še nikdar tako srečnih trenutkov. Vi... morda se mi je le zdelo... No, oprostite mi, ako omenim: zdelo se mi je, da ste plakali, in jaz... jaz tega nisem mogel poslušati... srce se mi je skrčilo... O, Bože moj! No, pa naj bi ne požaloval radi vas? Ali je bil morda greh, da sem imel z vami bratsko sočutje?.. Oprostite, rekel sem sočutje... No, z jedno besedo, ali sem vas morda mogel razžaliti s tem, da sem si nehoté domislil iti k vam?..

— Pustite, dovolj, ne govorite... dejala je deklica in potrta stisnila svojo roko. — Sama sem kriva, da sem začela govoriti o tem; a veseli me, da se nisem motila o vas... Toda, jaz sem že doma; kreniti jo moram tu sem v stransko ulico... Srečno, hvala vam...

— Takó morda pa, morda se nikdar več ne vidiva?.. Morda to kar tako ostane?

— Ali vidite, rekla je deklica smeje se, — v začetku ste hoteli samo dve besedi, a sedaj... Sicer pa vam ničesar ne povem... Morda se vidiva...

— Jutri pridem semkaj, rekel sem. — O, ne zamerite mi, jaz že zahtevam...

— Dà, vi ste nestrpni... vi skoro zahtevate...

— Poslušajte, poslušajte! prestrigel sem jo, — oprostite, ako vam povem še kaj... Toda veste kaj: jaz ne morem prestati, da bi ne prišel semkaj. Jaz sem sanjalec; pri meni je tako malo pravega življenja, da takih trenutkov, kakor je ta, kakor sedaj, štejem tako redko, da si ne morem kaj, da bi si teh minut ne ponavljal v mislih. Na vas bodem mislil celo noč, ves teden, celo leto. Na vsak način pridem jutri semkaj, uprav semkaj, na to-le mesto, ob istem času, in bodem srečen v mislih na učerajšnje. Ta kraj mi je že mil. Takih krajev imam že kakih dva-tri v Petrogradu. Nekoč sem celó zaplakal radi spomina, kakor vi... Kdo vé, morda ste tudi vi pred desetimi minutami plakali radi spomina... Toda oprostite mi, zopet sem se spozabil; morda ste bili vi tukaj kdaj posebno srečni...

— Dobro, rekla je deklica, — jutri pridem torej semkaj, tudi ob desetih. Vidim, da vam ne morem prepovedati... Reč je taka, da jaz moram biti tukaj; ne mislite, da bi vam jaz določila svidenje; povem vam že naprej, da moram biti tu zaradi sebe. No, povem vam naravnost: to nič ne dé, ako tudi pridete; prvič so lahko neprijetnosti, kakor danes, toda to na stran... Z jedno besedo, samo rada bi vas videla, ... da bi vam rekla dve besedi. Toda glejte, da me sedaj ne obsodite. Ne mislite, da jaz tako lahko določam svidanja... Določila bi ga pač ne, ako bi... Toda naj ostane to moja tajnost! Samo najprej pogoj...

— Pogoj! Govorite, povejte, povejte vse hitro;

jaz sem z vsem zadovoljen, na vse pripravljen, vskliknil sem navdušeno, — zagotovim vas, da bodem ubogal, spoštoval . . . saj me poznate . . .

— Uprav zato, ker vas poznam, vas povabim jutri, rekla je deklica smeje se. — Poznam vas popolnem. Toda glejte, pridite pod pogojem; prvič (samo prosim, izpolnite, kar vas naprosim, — vidite, jaz govorim odkritosrčno), ne zaljubite se v mene . . . Tega ne smete, povem vam. Za prijateljstvo sem pripravljena, tu je moja roka . . . A zaljubiti se ne smete, to vas prosim!

— Prisezam vam, zakričal sem in prijel rokico . . .

— Pojdite no, ne prisezajte, saj vem, da se lahko unamete, kakor smodnik. Ne obsojajte me, ako tako govorim. Ako bi vi vedeli . . . Tudi jaz nimam nikogar, s komur bi se mogla kaj pogovoriti, kogar bi mogla poprašati za svét. Seveda ne morem iskati svetovalcev na ulici, a vi ste izjema. Poznam vas že tako, kakor bi bila že dve leti prijatelja . . . Kaj ne, da se ne izneverite? . . .

— Bodete videli . . . samo ne vem, kako doživim vsaj štiri in dvajset ur.

— Trdno spite; lahko noč — in pomnite, da sem vam že zaupala.

— Za Boga, kaj pa, kaj?

— Do jutri. Med tem naj bo to tajno. Tem bolje za vas; bode vsaj od daleč podobno romanu. Morda vam povem jutri, morda pa tudi ne . . . Pogovoriva se še dalje, seznaniva se še bolje . . .

O, jaz vam pa jutri vse povem o sebi! Toda, kaj je to? Kakor da se godé z menoj čudeži . . . Kje sem, za Boga? A povejte mi, ali niste neza-

dovoljni, da se niste razsrdili, kakor bi storila druga, da me niste zapodili takoj v začetku? Dve minuti, in napravili ste me za vsekdar srečnega. Da, srečnega; kdo ve, morda ste me s seboj pomirili, odpravili moje dvome . . . Morda me prijemajo taki trenutki . . . No, pa jutri vam povem vse, izveste vse, vse . . .

— Dobro, sprejemem; in vi začnete . . .

— Strinjam se.

— Do svidenja!

— Do svidenja!

In razšla sva se. Hodil sem vso noč; nisem se mogel odločiti, da bi se vrnil domov. Bil sem neizmerno srečen . . . do jutri!

Noč druga.

— No, pa sva dočakala! rekla mi je smeje se in stisnila mi obe roki.

— Jaz sem tu že dve uri; vi ne veste, kaj je bilo z menoj ves dan.

— Vem, vem . . . Toda k stvari. Ali veste, zakaj sem prišla? Nikakor, da bi klepetala neumnosti, kakor učeraj. Veste kaj: najprej morava postopati pametneje. O vsem tem sem učeraj dolgo mislila.

— V čem pa, v čem naj bi bila pametnejša? Kar se mene tiče, sem pripravljen; toda v življenju se res ni zgodilo z menoj nič pametnejšega, kakor sedaj.

— Ali res? Prvič vas prosim, ne stiskajte tako mojih rok; drugič vam naznanjam, da sem danes dolgo časa premišljavala o vas.

— No, in s čem se je končalo?

— S čem se je končalo? Končalo se je s tem, da je treba vse znova začeti, ker koncem vsega sem danes ukrenila, da ste mi vi še popolnem neznani, da sem učeraj postopala, kakor otrok, kakor deklica, in zgodilo se je seveda tako, da je vsemu krivo moje dobro srečé, to je pohvalila sem se, kakor se vsekdar konča, ko pretresujemo svoje napake. In da bi popravila pogrešek, sklenila sem, poizvedeti o vas vse podrobnosti. Ker pa nikdo ne more poizvedeti o vas, morate mi sami povedati vse, vso golo resnico. No, kak človek ste pa? Hitro začnite vendar, pripovedujte svojo zgodovino.

— Zgodovino! zakričal sem prestrašeno, — zgodovino! A kdo vam je povedal, da imam jaz svojo zgodovino? Jaz nimam zgodovine...

— Ker ste živeli, ali ni to zgodovina? prebila me je smeje se.

— Popolnem brez vsakih zgodovin sem živel! Živel sem tako, kakor se pravi po naše, sam za se, to je sam, čisto sam, popolnem sam, — razumete, kaj se to pravi sam?

— Kako sam? To je, vi niste nikdar nikogar videli?

— O, ne, videl sem že, — a vendar sam.

— Kaj, morda ne govorite z nikomur?

— Prav za prav — z nikomur.

— Kdo ste pa, razjasnite mi! Stojte, pa uganem: vi imate gotovo babico, kakor jaz. Ona

je slepa in me celo življenje nikamor ne pusti, da sem skoro popolnem pozabila govoriti. A ko sem jih pred dvema leti več nakuhala in je videla, da me več ne udrži, me je poklicala, vzela priponko in pripela mojo obleko k svoji, — in tako sedive od tačas po cele dni; ona plete nogavice, dasi je slepa; a jaz — sédi, šivaj ali čitaj jej knjigo na glas, — čuden običaj, da sem sedaj že dve leti pripeta . . .

— Ah, Bože moj, kaka nesreča! A jaz nimam nikake babice.

— Ako je pa nimate, kako morete sedeti doma? . . .

— Poslušajte, vi hočete vedeti, kdo sem jaz?

— Nu, da, da!

— V strogem smislu besede?

— V najstrožjem smislu besede!

— Izvolite torej, jaz sem — tip.

— Tip, tip! Kak tip? zakričala je deklica in zasmejala se tako, kakor da se celo leto ni mogla smejati. — Z vami je pa prav kratkočasno! Glejte, tu-le je klop; sédiva! Tod ne hodi nikdo, nikdo naju ne bo poslušal, in — začnite vendar svojo zgodovino, o nasprotnem me ne prepričate, a samo skrivate jo. Prvič pa, kaj je to tip?

— Tip? Tip, to je original, to je smešen človek! odgovoril sem in zakrohotal se za njenim otročjim smehom. — To je tak značaj. Čujte: ali veste, kaj je pa sanjalec?

— Sanjalec! Kako da ne bi vedela? Saj jaz sem tudi sanjalka! Včasih sedim zraven babice in kaj vse mi ne pade v glavo! Tako začenjам sanjariti, tako si vtepem v glavo, — da se omožim

s kitajskim prestolonaslednikom . . . Včasih je pa lepo — sanjariti! Sicer pa, Bog ve! Posebno, ako se ima tudi brez tega kaj misliti, pristavila je deklica in sicer ta pot precej resno.

— Izvrstno! Ako se v mislih možete s kitajskim bogdihanom, tedaj morda tudi mene popolnem razumete. Poslušajte torej . . . Toda dovolite; jaz še ne vem, kako vam je ime?

— Vendar! Zgodaj ste se spomnili!

— Ah, Bože moj! To mi niti na um ni prišlo, bilo mi je prijetno tudi brez tega . . .

— Ime mi je — Nastenjka.

— Nastenjka! Nič več?

— Nič! Ali vam je to premalo, nenasitnež vi!

— Premalo? Mnogo, mnogo, nasprotno, jako mnogo, Nastenjka, predobra deklica, ko ste na prvi mah postali za-me Nastenjka*).

— Tako je! Torej!

— Poslušajte torej, Nastenjka, kako smešen dogodek bode to.

In sedel sem zraven nje, napravil pedantno resen obraz in začel, kakor da bi čital:

— V Petrogradu, ako tega še ne veste, Nastenjka, je mnogo čudnih kotichev. V te kraje kakor da ne pokuka isto solnce, katero sveti vsem petrograjskim prebivalcem, temveč nekako drugo, novo, katero je kakor nalašč naročeno za te kotiče, in sveti s popolnoma drugačnim, posebnim svitom. V teh koticih, mila Nastenjka, živi se nekako povsem tuje življenje, nepodobno onemu, katero kipi zraven

---

*) Nastenjka je laskalno, domače ime, ki se sme rabiti le mej intimnimi prijatelji. Ruščina je izredno bogata na laskalnih imenih in izrazih.

nas, temveč tako, katero je morda v neznanu deveti deželi, a ne pri nas, v naših resnih, preresnih časih. To življenje je pa zmes nekaj čisto fantastičnega, goreče-idejalnega in hkratu (aj, Nastenjka!) temno-prozajičnega in navadnega, da ne rečem: neverojetno pustega.

— Ej, moj Bog! Kak uvod! Kaj neki še izvem?

— Izveste, Nastenjka (zdi se mi, da vas nikdar ne neham nazivati Nastenjka), izveste, da v teh koticah živé čudni ljudje — sanjalci. Sanjalec — ako je potrebna njegova podrobna definicija — ni človek, temveč nekako bitje srednje vrste. Večinoma prebiva v kakem nepristopnem oglu, kakor da se tajé celo pri dnevni svetlobi, in ako se že stisne v svoj kotiček, tedaj se tako prirasé k njemu, kakor polž, ali vsaj zeló podoben je v tem pogledu oni zanimivi živali, katera je dom in žival vkupe, katera se imenuje želva. Kaj mislite, zakaj tako ljubi svoje štiri stene, katere so seveda prebarvane z zeleno barvo, zakajene, z dimom počrnjene, žalostne? Zakaj sprejemlje ta smešni gospod, ko pride k njemu kateri njegovih znancev (konča pa s tem, da se njegovi znanci vsi pozgubé), zakaj ga sprejemlje ta smešni človek v taki zadregi, tako spremenjen v obrazu, tako zmešan, kakor da je ravnokar storil med svojimi štirimi stenami kako hudodelstvo; kakor da je ponarejal kake listine ali kake skovane pesmi, da bi jih poslal v časnike z brezimnim pismom, v katerem pravi, da pravi pesnik je umrl in da njegov prijatelj si smatra v sveto dolžnost, da spravi v javnost njegove klobasarije? Zakaj, povejte mi, Nastenjka,

ne teče govorjenje tema dvema sobesednikoma? Zakaj ne zleze niti smeh, niti kaka živahna besedica z jezika nepričakovanega došleca in zmešanega prijatelja, kateri v drugem slučaju zeló ljubi smeh, živahne besedice, razgovor o prekrasnem polju in druge vesele razprave? Zakaj je naposled ta prijatelj, najbrže nedaven znanec, pri prvem posetu, — ker drugega v takem slučaju že ne bo in prijatelj drugikrat ne pride, — zakaj, pravim, je tudi on tako zmešan, zakaj tako strmi pri vsej svoji bistrumnosti (ako jo sploh ima), ko gleda spremenjeno obličje gospodarja, kateri je že popolnem zgubljen in zmešan od velikanskega, a brezuspešnega npora, da bi ugladil raznovrsten razgovor, da bi pokazal, kako tudi on pozna svetovno modrost, da bi tudi rekel katero o krasnem spolu in vsaj s tako podložnostjo ugajal ubogemu, tja nespadajočemu človeku, kateri je po pomoti zašel k njemu v goste? Zakaj konečno gost nenadoma zagrabi za klobuk in naglo, nepričakovano spomnivši se na velenujen opravek, katerega nikdar ni imel, ter nemarno osvoboduje svojo roko iz gorečega stiskanja gospodarja, kateri se na vse možne načine trudi, da bi pokazal, kako mu je žal, in popravil zgubo? Zakaj se krohoče odhajajoči prijatelj, ko zapušča vrata ter tu samemu sebi obljubljuje, da nikdar več ne pride k temu čudaku, dasi je ta čudak v istini najboljši človek, in h kratu nikakor ne more odreči svoji domišljiji nekoliko židane volje: fizijonomijo svojega nedavnega sobesednika ves čas svidenja primerja, dasi le približno, oni nesrečni mačici, katero so otroci premečkali, prestrašili ter na vse možne načine užalili

in zmešali, ko so jo brezbožno ujeli, katera se jim je pa naposled zmuznila pod stol, v temo, in je bila tam celo uro pri počitku prisiljena napihovati se, pihati in umivati svoj užaljeni gobček z obema tačicama ter kosmato ozirala se še dolgo potem na naravo in življenje in celo malo miloščino od gosposkega kosila, katero jej je prihranila usmiljena hišina?

— Poslušajte, pretrgala me je Nastenjka, katera me je v presenečenju poslušala ves čas z odprtimi očmi in usti, — poslušajte: meni kar ne gre v glavo, zakaj se je to prigodilo in zakaj mi uprav razlagate tako smešne reči; kar pa gotovo znam, je to, da vse to se je gotovo prigodilo vam, od besede do besede.

— Brez dvojbe, odgovoril sem popolnem resno.

— Ako brez dvojbe, tedaj pa le nadaljujte, odgovorila je Nastenjka, — ker jaz bi zeló rada vedela, kako se to konča.

— Vedeti hočete, Nastenjka, kaj je delal v svojem kotiču naš junak, ali, bolje rečeno, jaz, ker junak vsemu sem — jaz s svojo skromno osebo; vedeti hočete, zakaj sem se tako preplašil in bil ves dan kakor brez glave rádi nepričakovanega poseta prijateljevega? Vedeti hočete, zakaj sem tako vzprhnil, tako zardel, ko so se odprla vrata v mojo sobo, zakaj nisem znal sprejeti gosta in tako sramotno poginil pod bremenom svoje gostoljubnosti?

— Nu, dà, dà! odgovorila je Nastenjka, — za to se gre. Toda čujte: vi izvrstno pripovedu-

jete, a bi li ne mogli nekoliko manj krasno pripovedovati? Sedaj govorite, kakor da čitate knjigo.

— Nastenjka! odgovoril sem z važnim in strogim glasom in jedva vzdržaval smeh, — mila Nastenjka, vem, da pripovedujem prekrasno, toda — drugače ne znam pripovedovati. Sedaj, mila Nastenjka, sedaj sem podoben duhu kralja Salomona, kateri je bil tisoč let v vrču pod sedmimi pečati, in s katerega so naposled sneli vse te sedmere pečate. Sedaj, mila Nastenjka, ko sva se sešla po tako dolgi ločitvi, — ker že davno sem vas poznal, Nastenjka, kajti že davno sem nekoga iskal, a to pomeni, da sem iskal uprav vas, in da nama je bilo usojeno sniti se sedaj, — sedaj so se odprli v moji glavi tisoči zapornic, in izpustiti moram celo reko besed, drugače se zadušim. Prosim torej, Nastenjka, da bi me poslušali pokorno in ubogljivo; drugače — umolknem.

— Ne — ne — ne! Nikakor! Govorite! Sedaj ne porečem niti besedice več!

— Tedaj nadaljujem: Nastenjka, prijateljica moja, jedna ura v mojem dnevu je, katero neizmerno ljubim. To je oni čas, ko se konča skoro vsako delo, služba in dolžnosti, ter vse hiti domov obedovat, spat in odpočit se, tu po poti pa si izmišljuje druge vesele reči, katere se tičejo večera, noči in vsega ostalega svobodnega časa. Oni čas tudi naš junak, — dovolite mi, Nastenjka, da pripovedujem v tretji osebi, ker vse to me je zeló sram pripovedovati v prvi osebi, — oni čas torej koraka za drugimi tudi naš junak, kateri tudi ni bil brez dela. Toda čudno čuvstvo, zadovoljnost se igra na njegovem bledem, kakor nekoliko zgu-

bančenem obličju. Neravnodušno gleda na večerno zarjo, katera počasi gasne na mrzlem petrograjskem nebu. Kaj govorim — gleda, ne, lažem: on ne gleda, temveč opazuje nekako nepremišljeno, kakor da je truden, ali da ima ob istem času kak drug opravke, bolj zanimiv predmet, takó da morda samó mimogredé, skoro nehoté utegne ozreti se na svojo okolico. Zadovoljen je, ker je končal do jutra dolgočasno delo, in vesel, kakor učenec, katerega so izpustili iz šolske klopi k ljubljnim igram in šalam. Poglejte ga od strani, Nastenjka; in takoj zagledate, da radostno čuvstvo je že srečno uplivalo na njegove slabotne živce in bolno-razdraženo fantazijo. Zamislil se je v nekaj . . . Mislite, da v obed? V današnji večer? Na kaj gleda takó? Morda na onega pramskega gospoda, kateri se je tako svečano poklonil dami, ki se je peljala mimo njega v bliščeči kočiji z brzonogimi konji? Ne, Nastenjka, kaj so mu mari sedaj vse te malenkosti! Sedaj je že bogat s svojim posebnim življenjem; nekako hipoma je postal bogat, in odslavljajoči se žarek zahajajočega solnca ni zaman takó veselo zabliščal pred njim in vzbudil v gorečem srcu cel roj utisov. Sedaj jedva zapazi ono cesto, na kateri ga je prej presenetila najneznatnejša malenkost. „Boginja fantazije“ (ako ste že čitali Žukovskega, mila Nastenjka) je že začela tkati s svojo ročno roko zlato osnovo in razvijati pred njim uzore dozdevnega, čudnega življenja — in, kdo ve, morda ga je prenesla z ročno roko v sedmo kristalno nebó z lepega granitnega tlaka, po katerem gre domov. Poskusite ga sedaj ustaviti, uprašajte ga: kje stoji sedaj, po katerih uli-

cah ji šel? — gotovo bi ničesar ne povedal, niti tega, kod je hodil, niti tega, kje je bil sedaj, temveč zardel bi in zlagal bi se kaj, da bi rešil dostojnost. Zató se je pa tudi takó stresel in málone zakričal ter prestrašeno pogledal krog sebe, ko ga je uljudno ustavila sredi tlaka prav častitljiva starka in začela ga izpraševati po ulici, katero je zgubila. Z dolgočasnim, kosmatim pogledom koraka on dalje, jedva zapazujé, da se je nasmehnil marsikateri mimošedši tujec in obrnil se za njim, ko ga je zagledal, in da se ga je bojzljivo ognila neka mala deklica ter se glasno zasmejala, ko je debelo pogledala na njegov širok zamišljen smehljaj in kretanje rok. Toda ista fantazija je vzdignila na svojem igračistem vzletu starko, radovedne mimošedše ljudi, smejočo se deklico, kakor tudi kmete, kateri tam-le večerjajo na svojih barkah, katere so zagrabile Fontanko (recimo, da je po njej hodil ta čas naš junak), zatkala šaljivo vse v svoj kanafas, kakor muhe v pajčevino, in z novim pridobitkom je že stopil čudak v svojo prijetno luknjo, sédel je že k obedu, končal je jesti že davno in zavedel se je še le tedaj, ko je zamišljena in vedno žalostna Matrena, katera mu streže, že vse pobrala z mize in podala mu pipo, zavedel se in presenečeno se spomnil, da je že pokôsil, ter odločno strmél, kako se je moglo to zgoditi. V sobi je potemnelo; v njegovem srcu je prazno in žalostno; celo carstvo sanjarij se je podiralo krog njega, podiralo brez sledu, brez šuma in hrupa, izginilo kakor sanje, da niti vé ne, kaj se mu je sanjalo. Toda nekak temen čut, kateri ga nekoliko boli in vznemirja v

prsih, nekaka nova želja zapeljivo zgačka in draži njegovo fantazijo in vzbuja neopazno cel roj novih prikaznij. V mali sobi vlada tišina; samota in lenoba nježita domišljijo; ta zlehka vzplameni, zlehka zakipi, kakor voda v kavniku stare Matrene, katera se leno premiče zraven v kuhinji ter si pripravlja kavo. In domišljija počasi gasne, iz rok mojega sanjalca, ne da bi bil še prečital do tretje strani, pa pada knjiga, katero je vzel brez vsakoršnega namena. Toda zopet se užge, vzbudi, in zopet nov svet, novo, čarobno življenje zablisči pred njim v svoji bliščeči perspektivi. Nove sanje — nova sreča! Nov pokus mikavnega, slastnega strupa! O, kaj mu je na našem resničnem življenju! Pri njegovem podkupljenem pogledu živiva jaz in vi, Nastenjka, tako leno, počasno, velo; pri njegovem pogledu smo mi vsi tako nezadovoljni s svojo usodo, tako se ubivamo s svojim življenjem! In res, glejte, kako je na prvi pogled med nami hladno, žalostno, nekako srdito . . . Ubožci! misli moj sanjalec. Pa kaj ni čudo, da misli! Poglejte na te čarobne prikazni, katere se zjedinjujejo tako očarovalno, tako čmerno, tako brezbrizno in široko pred njim v tako čarobno, oduševljeno sliko, na kateri je na prvem načrtu, kot prva oseba gotovo naš sanjalec sam s svojo drago osebo. Poglejte, kaki raznovrstni dogodki, kak brezkončni roj oduševljenih sanj. Morda se poprašate, kaj on misli? Čemu upraševati vse to? pač vse misli . . . Ne, Nastenjka, kaj je njemu, kaj njemu, lahkoživemu lenuhu, o onem življenju, katero ljubiva midva? On misli, da je to življenje ubožno, žalostno, ne da bi slutil, da morda udari kdaj tudi njemu za-

lostna ura, ko odda za jeden dan tega tužnega življenja vsa svoja fantastična leta, in to še ne za radost, ne za srečo, in ne bode hotel izbrati v tej uri tuge, kèsa in nebranjene gorja. A dokler še to ne nastopi, ta grozni čas — si on ničesar ne želi, ker je vzvišen nad željami, ker ima vse, ker je presit, ker je sam umetnik svojega življenja in si je ustvarja vsak čas po svoji volji. In še tako lahko, tako naravno ustvarja ta pravljiski, fantastični svet! Kakor da to ni prikazen! Včasih kar naravnost veruje, da vse to življenje ni vzbujenje čuvstva, ni zračna prikazen, ni slepljenje domišljije, temveč da je to resnično, pravo, istinito! Zakaj, povejte, Nastenjka, zakaj postaja človek v takih časih potrť? Zakaj, po kakem čarovništvu, po kaki neznatni nevolji začčenja hitreje biti žila, deró solzé iz sanjalčevih očij, goré njegova bleđa, mokra lica, ter se napolnjuje s tako neizmerno olajšavo vse njegovo bitje? Zakaj minejo cele noči brez spanja kakor jeden migljaj v nepretržnem veselji in sreči, in ko bliskne zarja z rdečim žarkom v okna ter dan razsvetljuje otožno sobo s svojim negotovim, fantastičnim svitom, ko se vrže pri nas, v Petrogradu, naš sanjalec, utrujen in izmučen v posteljo in zaspi s srčno tesnobo radi oduševljenja svojega bolno-pretresenega duha in s tako mučno — sladko bolestijo v srcu? Dà, Nastenjka, zmotiš se in nehoté, nevedé verjameš, da prava, istinita strast vznemirja njegovo srcé, nehoté verjameš, da je nekaj živega, čutečega v njegovih breztelesnih sanjah! In glej, kaka prevara — ljubezen, na primer, se je prikradla v njegova prsa z vso neizmerno radostjo, z vsemi hudimi mukami... Le

poglejte ga, in prepričate se! Ali verjamete, mila Nastenjka, ko ga gledate, da on res nikdar ni poznal one, katero je tako ljubil v svojih omečenih sanjah? Morda jo je videl samo v slepilnih prikaznih in se mu je samo sanjalo o tej strasti? Morda res nista prešla z roko v roki toliko let svojega življenja — sama, zavrgla ves svet in zjediniła vsak svoj svet, svoje življenje z življenjem drugega? Mari ni ona v pozni uri, ko je prišel čas ločitve, ležala, jokala se in tugovala na njegovih prsih, ne da bi slišala vihar, ki je razsajal pod temnim nebom, ne da bi slišala veter, kateri je odpihaval in odnašal solze ž njenih črnih trepalnic? Mari je vse to sen — tudi ta otožni, zapuščeni in divji, samotni in žalostni vrt s stezicami, zaraslimi z mahom, kjer sta tolikokrat hodila sama, nadejala se, tugovala, ljubila, ljubila drug drugega tako dolgo, „tako dolgo in nježno!“ In ta čudni, pradedovski dom, v katerem je živela ona toliko časa samotno in žalostno s starim, mrmravim možem, vedno molčečim in srditim, kateri ju je strašil, ker sta bila plašna kakor otroci, ko sta obupno in bojazljivo tajila svojo ljubezen? Kako sta se mučila, kako bala, kako nedolžna, čista je bila njuna ljubezen in kako (to se razume, Nastenjka) hudobni so bili ljudje! In, Bože moj, je li mari ni srečal potem, daleč od bregov svoje domovine, pod tujim poldanjim, vročim nebom, v davno večnem mestu, na bliščečem plesu, pri gromu godbe, v palazzo (gotovo v palazzo), utopljenem v morju lučij, na onem balkonu, ovitem z mirtami in cveticami, kjer je tako hitro snela svojo krinko, ko ga je spoznala, ter zašepetala: „svobodna sem“,

in stresla se je ter vrgla v njegov objem, navdušeno sta vzkliknila, pritisnila se drug k drugemu ter migoma pozabila gorje, ločitev in vse muke, otožno hišo, starčka, mračni vrt v daljni domovini ter klop, na kateri se je iztrgala ona s poslednjim strastnim poljubom iz njegovega umolklega v obupni muki objema . . . O, kaj ne, Nastenjka, da vzprhtiš, zmešaš in zarudiš kakor učenec, kateri je uprav stisnil v žep iz sosedovega vrta ukradeno jabolko, ko odpré kak velik, zdrav fantič, veseljak in šaljivec, vaš nepoklicani prijatelj, vaša vrata in zakriči, kakor bi ničesar ne bilo: „uprav prihajam iz Pavlovska!“ Za Boga! Stari grof je umrl, prične se neizmerna sreča, — a tu prihajajo ljudje iz Pavlovska!

Patetično sem umolknil, končavši svoj patetični vzklic. Spominjam se, da bi se bil zelo rad po sili zasmel, ker sem že čutil, da se je vzbudil v meni nekak sovražen vrag, da me je že začelo zgečkati v grlu, trgati v podbradku, in da so se mi vedno bolj in bolj rosile moje oči . . .

Pričakoval sem, da Nastenjka, katera me je poslušala z odprtimi očmi, se zakrohoče z vsem svojim otročjim nevzdržno-veselim smehom, in kesal sem se že, da sem zašel daleč, da sem zaman povedal to, kar je že davno kipelo v mojem srcu, o čemur sem lahko govoril, kakor da bi čital, ker sem že davno pripravil sodbo o sebi in se sedaj nisem premagal, da bi je ne prečital, priznal, ne da bi pričakoval, da me bodo umeli; toda v moje presenečenje je ona nekoliko pomolčala in počakala, zlehka stisnila mi roko in z nekakim plašnim sočutjem uprašala:

— Ali ste res tako preživeli vse svoje življenje?

— Vse življenje, Nastenjka, odgovoril sem. — Vse življenje, in, kakor se kaže, tako tudi končam!

— Ne, tega ni treba, dejala je vznemirjeno, — to se ne zgodi; tako pa tudi jaz ne preživim vsega življenja zraven babice. Čujte, ali veste, da kar nič ni dobro tako živeti?

— Vem, Nastenjka, vem! vskliknil sem, ne da bi več vzdrževal svojega čuvstva. — In sedaj vem bolje, nego kdaj prej, da sem zaman zgubil vsa svoja najboljša leta! Sedaj vem to in huje čutim to spoznanje, ker mi je sam Bog poslal vas, mojega dobrega angelja, da mi to pové in dokaže. Sedaj, ko sedim zraven vas in govorim z vami, zdi se mi že strašno misliti na bodočnost, ker v bodočnosti — je zopet samota, zopet isto zatuhlo, nepotrebno življenje: o čem pa naj še sanjarim, ko sem bil že resnično zraven vas tako srečen! O, bodite blagoslovljeni, mila deklica, za to, da me niste odpodili, na prvi mah, za to, da že lahko rečem, da sem živel vsaj dva večera v svojem življenju!

— Oh, ne, ne! zakričala je Nastenjka, in solzice so zabliščale na njenih očeh. — Ne, tako ne bode več; tako se ne ločiva! Kaj je to, dva večera!

— Oh, Nastenjka, Nastenjka! Ali veste, za kako dolgo ste me pomirili s samim seboj? Ali veste, da sedaj že ne bodem več mislil o sebi tako hudo, kakor sem mislil v nekaterih trenutkih? Ali veste, da že ne bodem več tugoval za to, da sem storil v življenju kak prestopok ali greh, ker

je tako življenje prestopok in greh? Pa nikar ne mislite, da vam kaj poveličujem, za Boga ne mislite tega, Nastenjka, ker časih me napadajo trenutki take tuge, take tuge... V teh trenutkih se mi namreč že začenja dozdevati, da nikakor nisem sposoben začeti pravega življenja, kajti zdelo se mi je že, da sem zgubil vsakoršen takt, vsakoršen čut za pravo, resnično; kajti naposled sem proklinjal samega sebe; kajti po mojih fantastičnih nočeh me že srečavajo trenutki treznosti, ki so strašni! Med tem slišiš, kako krog tebe šumi in se vrti v življenski vitri ljudska tolpa, slišiš, vidiš, kako živé ljudjé — živé v bdenju, vidiš, da za nje življenje ni naročeno, da njihovo življenje ne izgine, kakor sanje, kakor prikazen, da njihovo življenje je večno obnovljeno, večno mlado, nijedna ura ni podobna drugi, ker je potrta in do surovosti jednolična, plašna fantazija, ta suženj sence, ideje, suženj prvega oblaka, kateri nenadoma zagrne solnce in skrči z otožnostjo pravo petrograjsko srce, kajero tako ceni svoje solnce, — a kaka fantazija je že v otožnosti! Ti čutiš, da ona, ta o n e m o g l a fantazija, naposled postaja trudna, spehana v neprestani napreženosti, ker si vendar dorasel in se osvoboduješ svojih prejšnjih idealov; le-ti se drobé v koščeke, prah; ako pa že ni drugega življenja, tako ga je napraviti pa iz teh koščekov. Med tem pa prosi in hoče srce nekaj drugega! In zaman brska sanjalec, kakor v pepelu, v svojih starih sanjarijah, iščoč v tem pepelu kako iskrico, da bi jo razpihal, da bi z obnovljenim ognjem ogrel mrzlo srce ter vzbudil v njem vse, kar mu je bilo prej tako milo, kar je ganilo srce,

kar je zavrevalo kri, kar je iztrgávalo solze iz očíj in tako razkošno slepilo! Ali veste, Nastenjka, do česa sem prišel? Ali veste, da sem že prisiljen opravljati obletnico svojih čutov, obletnico tega, kar je bilo prej tako milo, česar v istini nikdar ni bilo, — ker ta obletnica se opravlja vedno po istih neumnih, breztelesnih sanjarijah, — ter delati to, ker tudi teh neumnih sanjarij ni več, ker jih ni s čem preživiti: saj se tudi sanjarije preživljajo! Ali veste, da še sedaj se rad spominjam onih mest in hodim tja ob določenem času, kjer sem bil kdaj srečen po svoje, rad združujem svojo sedanjost z že nepovratno prošlostjo in večkrat bredem, kakor senca, brez potrebe in brez namena, potrto in žalostno po petrograjskih ovinkih in ulicah. Kaki so ti spomini! Spominjam se na primer, da uprav tu, ravno pred jednim letom, ravno ob istem času, ravno ob isti uri sem taval po tlaku istotako samotno, istotako potrto, kakor sedaj! In spominjaš se, da si bil tudi tačas žalosten, dasi tudi prej ni bilo bolje, vendar nekako čutiš, kakor da si bolje, mirneje živel, da nisi imel te črne misli, katera se je sedaj stisnila k tebi; da ni bilo tega grizenja vesti, mračnega, otožnega grizenja, katero ti sedaj ne daja miru ne po dnevi ne po noči. In poprašuješ se: kje so tvoje sanje? Pa zmaješ z glavo in praviš: kako hitro tekó leta! In zopet se poprašuješ: kaj si pa storil v svojih letih? Kam si zakopal svoj najboljši čas? Si li živel ali ne? Glej, praviš si, glej, kako postaja na svetu mrzlo. Še minejo leta in za njimi pride otožna osamljenost, pride z berglo tresoča se starost, a za njimi otožnost in žalost. Pobleđi tvoj fantastični svet, zamró

in zvené sanje tvoje ter padajo, kakor rmeno listje z drevja . . . O, Nastenjka! Žalostno bode ostati samemu, popolnem samemu, in celo ničesar ne imeti, po čemur bi bilo žal — ničesar, prav ničesar, . . . ker vse, kar sem zgubil, vse to, vse bilo je nič, neumna, okrogla ničla, bila je le sanjarija!

— Ne žalite me več! izpregovorila je Nastenjka in obrisala solzico, katera se je potakala iz njenih očíj. — Sedaj je končano! Sedaj bodeva skupaj; sedaj, naj se zgodi z menoj karkoli, se vendar nikdar več ne razideva. Poslušajte. Jaz sem priprosta deklica, učila sem se malo, dasi mi je babica najemala učitelja, vendar vas razumem, ker vse, kar ste mi sedaj povedali, sem že sama preživela, ko me je babica pripela k svoji obleki. Seveda, jaz bi ne pripovedovala tako dobro, kakor ste vi, nisem se učila, — pristavila je plašno, ker je še vedno čutila nekako uvaževanje k mojemu patetičnemu govoru in visokemu slogu, — toda zeló me veseli, da ste se mi popolnem razkrili. Sedaj vas poznam, popolnem, vsega poznam. In veste kaj? Pripovedovati vam hočem tudi svojo povest, vso brez izjeme, a vi mi potem dajte svét. Vi ste zeló pameten človek; ali mi obečate, da mi daste ta svét?

— Ah, Nastenjka, odgovoril sem, — dasi nikdar nisem bil svetovalec, in tem manj pameten svetovalec, toda sedaj vidim, da, ako bodeva vsekdar tako živela, bo to nekako zeló pametno, in vsakdo bode dajal drugemu premnogo pametnih svétov! Nu, dobra moja Nastenjka, kak svét hočete? Povejte mi naravnost; sedaj sem tako

vesel, srečen, drzen in pameten, da ne pojdem po besedo v žep.

— Ne, ne! prebila me je Nastenjka smeje se. — Treba mi ni samo pametnega sveta, treba mi srčen, bratski svet, tak, kakor da bi me ljubili že vse življenje!

— Dobro, Nastenjka, dobro! vskliknil sem navdušeno. — Ako bi vas bil ljubil že dvajset let, vendar bi vas ne ljubil bolj nego sedaj.

— Dajto mi roko! rekla je Nastenjka.

— Evo je! odgoril sem jaz in podal jej roko.

— Začnimo torej mojo povest!

Povest Nastenjke.

— Polovica povesti vam je že znana, to je, vi veste, da imam staro babico . . .

— Ako je druga polovica tako kratka, kakor ta . . . prebil sem jo smeje se

— Molčite in poslušajte. Pred vsem pogoj: ne mi segati v besedo, drugače bodem izbirčna. Poslušajte torej mirno.

— Jaz bivam s staro babico. K njej sem prišla še kot prav mala deklica, ker sta mi umrla oče in mati. Treba misliti, da je bila babica prej bogatejša, ker še sedaj se spominja boljših časov. Naučila me je francoščine, potem mi je pa najela učitelja. Ko mi je bilo petnajst let (a sedaj jih imam sedemnajst), sem se nehala učiti. Tačas sem napravila neko neumnost; kaj sem storila — tega vam ne povem; dovolj, ako vam rečem, da prestopek je bil majhen. Toda babica me je po-

zvala neko jutro k sebi in dejala, da ne more gledati za menoj, ker je slepa, in vzela je priponko ter pripela mojo obleko k svoji pa rekla, da bodeve tako sedeli vse življenje, ako se seveda ne poboljšam. Z jedno besedo, izprva nikakor nisem mogla oditi; delaj, čitaj, úči se — vse zraven babice. Nekoč sem jo pa poskusila prevariti ter pregovorila Teklo, da je sedla na moje mesto. Tekla, naša služkinja, je gluha. Tekla je sedla mesto mene; babica je mej tem zaspala na naslonjaču, a jaz sem se odpravila nedaleč k prijateljici. Toda slabo se je končalo. Babica se je vzbudila ter nekaj uprašala, misleča, da jaz še vedno mirno sedim na mestu. Tekla je videla, da babica nekaj poprašuje, slišala ni kaj, mislila je in mislila, kaj bi storila, odpela zaponko, pa spustila se v beg . . .

Tu se je Nastenjka ustavila in začela smejati se. Jaz sem se smejal hkratu ž njo. A takoj me je ustavila.

— Poslušajte, ne smejajte se babici. Jaz se smejem zato, ker je smešno . . . Kaj se hoče, ko je babica taka, uprav taka, vendar jo pa precej ljubim. No, tačas sem slabo zadela: takoj so me zopet posadili na mesto in nikakor se ni bilo moč ganiti.

«No, pozabila sem vam povedati, da mi, to je babica ima svojo hišo, to je malo hišico s tremi okni, popolnem leseno in tako staro, kakor je babica, a zgoraj je polnadstropje; in prišel je v naše polnadstopje nov prebivalec» . . .

— Morda je bil ta prebivalec tudi star? omenil sem mimogredé.

— Se ve, da je bil, odgovorila je Nastenjka, — in znal bolje molčati nego vi. Da, on jê jedva jezik preobračal. Bil je suh, nem, slep, hrom starček, tako da ni mogel več živeti na svetu in umrl; a potem je prišel nov gost, ker brez gosta ne moreve živeti, kajti to in babičina pokojnina so skoro jedini najini dohodki. Novi gost je bil kakor nalašč mlad človek, toda ne domačin, tujec. Ker se ni mnogo pogajal, ga je babica sprejela, ali potem me je pa poprašala: „Nastenjka, ali je naš novi gost mlad ali ne?“ Zlagati se nisem hotela: tako, pravim, babica, ne popolnem mlad, a tudi starček ni.

— No, ali je pa lep? sprašuje me babica.

„In zopet nisem hotela lagati. Dà, lep, babica, pravim. A babica pravi: „Ah! Kazen, kazen! To, unukinja, pravim ti zato, da bi se ne zagledala va-nj. Kaki časi so sedaj! Tak neznamen gost, pa še lep zraven: v starih časih ni bilo tega!“

Babici se je vse le v starih časih zdelo lepo! V starih časih je bila mlajša, solnce je bilo v starih časih topleje, smetana ni postala v starih časih tako hitro kislá, — vse v starih časih! Jaz sem pa sedela in molčala ter mislila si: zakaj mi babica to omenja in sprašuje, je-li lep, je-li mlad naš gost? To in samo to sem pomislila ter zopet začela šteti petlje, plesti nogavice, a potem sem vse pozabila.

Neko jutro pa pride k nam gost poprašat o tem, da smo mu obljubili prebarvati sobo. Beseda za besedo, babica je zgovorna, pa pravi: „Nastenjka, stopi v mojo spalnico in prinesi račune“. Jaz sem takoj skočila po koncu, vsa, ne vem, zakaj,

zardela in pozabila, da sedim pripeta; ne da bi se tiho odpela, da bi gost ne videl, — iztrgala sem se s tako silo, da sem potegnila babični naslonjač za seboj. Ko sem videla, da je gost vse izvedel o meni, zardela sem, obstala na mestu, kakor pribita, in nakrät spustila se v jok, — tako sram in hudo mi je postalo isti trenutek, da bi se bila najraje pogreznila! Babica kriči: kaj pa stojiš? a jaz plakam še bolj... Ko je gost zagledal, da me je sram pred njim, poklonil se je in takoj odšel!

Od onega časa sem kar otrpnila, ko sem začutila šum na stopnjicah. Mislila sem, da gré gost in za vsak slučaj tiho odpenjala priponko. Vendar on ni bil, ni prišel. Minila sta dva tedna; gost je poslal povedat po Tekli, da ima mnogo francoskih knjig in da so vse dobre, da jih lahko čitam, ne bi li hotela torej babica, da bi jih jaz njej čitala, da bi nama ne bilo dolg čas? Babica je bila s hvaležnostjo zadovoljna, vendar je vedno spraševala, so li knjige npravstvene ali ne, ker, ako so knjige nenpravstvene, jih ti, Nastenjka, pravi, nikakor ne smeš čitati, naučiš se kaj slabega.

« — Česa se naučim, babica? Kaj je v njih napisano?

« — V njih, pravi, je opisano, kako mladeniči zmešajo glavo poštenim devicam, kako jih odvajajo iz domače hiše, z obljubo, da jih hoté vzeti, kako potem ostavljajo te nesrečne deklice na voljo usode, in one ginejo na najžalostnejši način. «Jaz», pravi babica, — «sem čitala mnogo takih knjižic, in vse», pravi, «je tako krasno opisano,

da noč in dan sediš in tiho čitaš. Tako ti, Nastenjka, glej, da jih ne bodeš čitala. Kake knjige je pa poslal?»

« — Same romane Waltera Scotta, babica.

« — Romane Waltera Scotta! Pojdi, ali ni v njih kakih neumnostij? Poglej, ali ni dejal on va-nje kakega zaljubljenega pisemca?

« — Ne, babica, pisma ni nijednega.

« — Poglej pod ovitek; ti razbojniki denejo časih radi pod ovitek! . . .

« — Ne, babica, tudi pod ovitkom ni ničesar.

« — No, tako je prav!

In začela sem jej čitati Walter Scotta, katerega sem v kakem pol mesecu skóro polovico prečitala. Potem mi jih je zopet in zopet poslal, Puškina je poslal, da naposled brez knjig še biti nisem mogla in nehala misliti: kako bi se omožila s kitajskim carjevičem.

Tako je bilo z menoj, ko se mi je nekega dne primerilo, da sem se srečala z našim gostom na stopnjicah. Babica me je bila poslala po nekaj. On se je ustavil, jaz sem zardela, pa tudi on je zardel; vendar se je nasmehnil, pozdravil me, prašal za babičino zdravje in rekel: „No, ali ste prečitali knjige?“ Odgovorila sem: «Prečitala». «Kaj», pravi, «vam je pa najbolj ugajalo?» In jaz sem mu odgovorila: «Puškin mi je najbolj ugajal!» In s tem se je razgovor tačas končal.

Čez teden sem ga zopet srečala na stopnjicah. Takrat me ni poslala babica, temveč sama sem imela iti po nekaj. Bila je tretja ura popoldne, in naš gost je prihajal ob tem času domov. «Zdravstvujte!», pravi; a jaz njemu: «zdravstvujte!»

« — Kako pa, pravi, — ali vam ni dolgčas sedeti ves dan pri babici ?

Ko me je to poprašal, že ne vem zakaj, sem zardela, bilo me je sram, bila sem zopet užaljena, menda zato, ker so začeli že drugi popraševati po tem. Hotela sem že molčati in oditi, a ni mi bilo možno.

« — Čujte, pravi, dobra deklica ! Oprostite, da govorim z vami tako, toda zagotavljam vas, da vam želim več dobrega nego vaša babica. Ali nimate nikakih prijateljic, h katerim bi mogli iti v goste ?

Jaz sem odgovorila, da nikakih, da je bila jedna, Mašenjka, pa še ta se je odpeljala v Pskov.

« — Čujte, pravi, hočete-li iti z menoj v gledališče ?

« — V gledališče ? Kaj pa babica ?

« — Saj babici ni treba praviti . . .

« — Ne, pravim, babice nočem prevariti. Srečno !

« — Srečno torej ! odgovoril je in ničesar drugega.

Toda po kosilu je prišel k nam ; sedel je, dolgo govoril z babico, izpraševal jo, ali gre kam, ali ima znance — in nakrat dostavil : « danes sem kupil ložo za opero ; » Seviljskega brivca » bodo predstavljali, znanci so hoteli iti v gledališče z menoj, a potem so mi odpovedali, zato mi je ostala vstopnica ».

« — « Seviljskega brivca ! », vskliknila je babica, — ali je to isti brivec, katerega so predstavljali včasih ?

« — Da, pravi, to je isti brivec, in pogleda

mene. Jaz sem pa že vse razumela, zardela in srcé mi je poskočilo od pričakovanja!

« — Seveda, pravi babica, — kako, da bi ga ne poznala! Nekdaj sem celo jaz igrala v domačem gledališču Rozino!

« — Ali bi hoteli iti danes? rekel je gost. — Sicer mi bode listek brez potrebe.

« — Dà, hvala, pojdemo, pravi babica, — zakaj bi pa ne šli? Moja Nastenjka ni bila še nikdar v gledališču.

Bože moj, kaka radost! Takoj smo se napravili in odšli. Dasi je babica slepa, vendar godbo bi bila rada slišala, vrhu tega je pa babica dobra: hotela je mene bolj potolažiti, sami medve bi ne bili šli. Kak utis je napravil na-me «Seviljski brivec» — vam ne povem, samo naš gost je ves ta večer tako lepo gledal na-me, tako lepo govoril, da sem takoj razvidela, da me je hotel zjutraj skušati, ali bi šla sama ž njim. Kaka radost! Spat sem legla tako ponosna, tako vesela, tako mi je bilo srce, da sem imela celo nekoliko mrzlice, in vso noč sem sanjala o «Seviljskem brivcu».

Mislila sem, da poslej bode on zahajal vedno bolj in bolj k nam, — a to se ni zgodilo. Skoro popolnem je nehal. Jedenkrat na mesec je prihajal, a samo zato, da bi naju povabil v gledališče. Parkrat sve potem zopet šle. Toda s tem sem bila že popolnem nezadovoljna. Videla sem, da sem se mu samo smilila, ker me je babica tako zatirala, in nič več. Tako je šlo naprej in me prijelo: hočem sedeti — ne sedim, čitati — ne čitam, delati — ne delam, časih se smejem in babici nagajam, drugikrat pa plakam. Naposled

sem se posušila in skoro obolela. Gledališka doba je minila, in gost je popolnem nehal zahajati k nam; časih sva se srečala — vedno na istih stopnjicah seveda — a on se je tako molče poklonil, tako resno, kakor da noče niti govoriti, toda jaz sem še vedno stala na stopnjicah, dasi je on odšel, rdeča kakor višnja, ker vsa kri mi je začela vreti v glavo, ko sem ga srečala.

In sedaj-le bo takoj konec. Uprav pred jednim letom, maja meseca, je prišel gost k nam in rekel babici, da je tukaj opravil vse svoje delo in da mora zopet oditi za jedno leto v Moskvo. Ko sem jaz to zaslišala, obleдела sem in padla na stol, kakor mrtva. Babica ni ničesar opazila, a on se je poklonil in odšel.

Kaj naj pa jaz storim? Mislila sem in mislila, tugovala in tugovala, naposled se pa odločila. Jutri odidem; zato sem ukrenila, da končam vse zvečer, ko pojde babica spat. Tako se je tudi zgodilo. Zvezala sem v culico vse, kar je bilo obleke, kolikor je bilo potreba perila, in s culico v rokah šla ne živa ne mrtva v polunadstropje k našemu gostu. Mislim, da sem hodila celo uro po stopnjicah. Ko sem pa odprla njegova vrata, je on kar zakričal, ko me je zagledal. Mislil je, da sem prikazen, in naglo mi je dal vode, ker sem jedva stala na nogah. Srce mi je tako bilo, da me je začela glava boleti in vrteti vse v njej. Ko sem se zavedela, začela sem naravnost s tem, da sem položila svojo culico na njegovo posteljo, sedla zraven nje, zakrila se z rokama in bitko začela plakati. On je menda migom vse razumel in stal

pred menoj bled ter tako žalostno gledal na-me, da mi je hotelo srce počiti.

« — Poslušajte, je začel, — poslušajte, Nastenjka, jaz nič ne morem pomagati; jaz sem ubožen človek; sedaj nimam ničesar, niti prave službe; kako bi živela, ako bi se tudi oženil z vami?»

Govorila sva dolgo, a jaz sem se naposled razgrela in rekla, da pri babici ne morem živeti, da ubežim od nje, da nočem, da bi me še dalje pripenjali s priponko, in da pojdem, ako hoče, z njim v Moskvo, ker brez njega ne morem živeti. Sramežljivost, ljubezen, ponos — vse hkratu je govorilo v meni, in skoro sem padla tresoča se na posteljo. Silno sem se bala, da odkloni mojo prošnjo!

Nekoliko minut je sedel molčé, potem ustal, stopil k meni ter prejel me za roko.

« — Poslušajte, moja dobra, moja mila Nastenjka! začel je mej solzami, — poslušajte. Prisezam vam, da, ako se bodem mogel kdaj ženiti, tedaj bodete gotovo vi moja sreča; zagotavljam vas, da sedaj me morete samo vi osrečiti. Čujte: jaz pojdem v Moskvo in bodem tam uprav jedno leto. Nadejam se, da uredim svoje reči. Ko se povrnem, in ako me ne nehate ljubiti, tedaj se vam zaklinjam, da bodeva srečna. Sedaj pa ni možno, ne morem, ne smem obljubiti ničesar. Toda ponavljam, ako se to ne zgodi čez leto, vendar enkrat bode gotovo; seveda — v tem slučaju, ako ne vzamete rajše drugega, kajti vezati vas s kako besedo ne morem in si ne upam».

To-le mi je rekel in zjutraj odšel. Dogovorila sva se, da o tem se babici ničesar ne pové. Tako

je hotel on. No, sedaj je skoro končana vsa moja povest. Minilo je jedno leto. On je prišel, on je tukaj že cele tri dni in, in . . .

— In kaj? zakričal sem v nestrpnosti, da bi slišal konec.

— In doslej še ni prišel! odgovorila je Nastenjka, kakor da se premaguje, — ne sluha, ne duha ni po njem . . .

Tu se je ustavila, umolknila, poveselila glavo in zakrivši se z rokami tako zaplalkala, da se mi je kar srcé preobrnilo.

Takega razvozljanja nisem pričakoval.

— Nastenjka! začel sem s plašnim in laskavim glasom. Nastenjka! Za Boga ne plakajte! Kaj veste? Morda ga ni še . . .

— Tu je, tu! poprijela je Nastenjka. — On je tu, to vem. Še tačas, oni večer pred njegovim odhodom sva se dogovorila: Ko sva si bila povedala že vse, kar sem vam pripovedovala, ter dogovorila se, šla sva sprehajati se semkaj. Bila je ura deset; sedela sva na tej-le klopi; plakala nisem več, bilo mi je sladko poslušati, kar je on govoril . . . Govoril je, da takoj po dohodu pride k nam, in ako mu jaz ne odpovem, tedaj poveva vse babici. Sedaj je pa on prišel, to vem, a ni ga in ni!

In zopet je začela plakati.

— Bože moj! Ali morda nikakor ni možno pomagati? vskliknil sem in skočil s klopi v popolnem obupu. — Povejte, Nastenjka, ali bi mogel vsaj jaz iti k njemu? . . .

— Ali je to možno? odgovorila je, vzdignivši glavo.

— Ne, seveda, ne! pripomnil sem, ko sem se zavedel. — A veste kaj: pišite mu.

— Ne, to ni možno, tega ni treba, odgovorila je odločno, a povabila glavo.

— Kako, ni treba? Zakaj ni treba? nadaljeval sem, poprijemši se svoje ideje. — Toda ali veste, Nastenjka, kakšno pismo? Pismo je od pisma različno in... Ah, Nastenjka, tako je! Zaupajte meni, zaupajte! Ne svetujem vam kaj slabega. Vse to se lahko napravi! Vi ste napravili prvi korak, — zakaj bi pa sedaj...

— Ni treba, ni treba! Tedaj bi se mu kakor usiljevala...

— Ah, dobra moja Nastenjka! pretrgal sem jo ne skrivaje smehljaja, — nikakor ne: vi imate pravico, ker vam je on obečal. Iz vsega pa razvidim, da je on občutljiv človek, da je pošteno dobro, nadaljeval sem vedno bolj navdušen za svoje logične dokaze in prepričevanje. — Kako je on postopal? On se je zavezal z obljubo. Rekel je, da se z nobeno drugo ne oženi, ako se sploh oženi; vam je pa pustil popolno svobodo, da ga lahko pustite takoj... V takem slučaju lahko storite prvi korak; vi imate pravo, vi imate prednost pred njim, če bi tudi na primer hoteli odpustiti mu dano besedo...

— Poslušajte, kako bi mu pa vi pisali?

— Kaj?

— Ono pismo.

— Pisal bi mu tako-le:

«Blagorodni gospod»...

— Ali je treba na vsak način zapisati — blagorodni gospod.

— Kajpada! Sicer pa, čemu? Mislim, da . . .

— Nu, nu! Dalje!

«Blagorodni gospod!

«Oprostite, da» . . . Sicer pa, ne, ni treba nikakega oproščenja! Tu dejanje samo vse oproščuje; pišite naravnost:

«Pišem vam. Oprostite mojo nestrpnost; toda bila sem srečna celo leto v nadi; sem li mari kriva, da sedaj ne morem pretrpeti tudi dneva sumnje? Sedaj, ko ste se že vrnili, morda ste že spremenili svoj namen. Tedaj vam to pismo pové, da se ne jezim in vas ne dolžim. Ne dolžim vas zato, ker ne vladam vašega srca, taka je že moja usoda!

«Vi ste blag človek. Ne bodete se smejali mojim nestrpnim vrsticam. Pomislite, da jih piše ubožna deklica, da je sama, da je nima kdo poučiti, niti svetovati jej, in da nikdar ni mogla sama nadvladati svojega srca. Toda oprostite mi, da se je pritihotapila v moje srce sumnja, dasi samo za trenutek. Saj pač niste sposobni, da bi niti v mislih žalili ono, katera vas je tako ljubila in še ljubi».

— Dà, dà! To je tako, kakor sem mislila jaz! vskliknila je Nastenjka in radost je zasijala v njenih očeh. — O! vi ste rešili mojo dvojbo, vas mi je poslal sam Bog! Hvala, hvala vam!

— Zakaj? Zato, da me je Bog poslal? odgovoril sem in gledal oduševljeno na njena radostna ličeca.

— Dà, vsaj za to.

— Ah, Nastenjka! Zahvaliva se rajše drugim ljudem vsaj za to, da žive z nama. Zahvaljujem

se vam za to, da ste me srečali, da se vas bodem spominjal vse svoje življenje!

— No, dovolj, dovolj! A sedaj, veste kaj, poslušajte: tačas sva se dogovorila, da kakor hitro se povrne, mi naznani o sebi s tem, da mi pusti pismo na nekem mestu pri nekih mojih znancih, dobrih in priprostih ljudeh, kateri o tem ničesar ne vedó; ako pa mi ne bode mogel pisati, tedaj pride, ker v pismu se ne more vsekdar vsega povedati, isti dan semkaj točno ob desetih, kjer sva se dogovorila, da se počakava. Da je že prišel, to vem; toda že je tretji dan, ko ni ne pisma, ne njega. Babici pa zjutraj nikakor ne morem uiti. Dajte torej vi moje pismo jutri onim dobrim ljudem, o katerih sem vam pravila: oni mu že pošljejo; ako pa pride odgovor, prinesete ga vi zvečer ob desetih.

— Toda pismo, pismo! Najprej treba pismo spisati! Torej bo to pojutranjem.

— Pismo . . . odgovorila je Nastenjka nekoliko v zadregi, — pismo . . . no . . .

Toda končala ni. Izprva je obrnila od mene svoje obličje, zardela kakor roža, nepričakovano sem pa začutil v svoji roki pismo, menda napisano že davno, popolnem pripravljeno in zapečaćeno. Nekak znan, mil, nježen spomin se je vzbudil v moji glavi!

— R, o — Ro, z, i — zi, n, a — na, sem začel.

Rozina! sva zapela oba in jaz sem jo skoro navdušenja objel, a ona je zardela, kolikor je le mogla, in smejala se skozi solze, katere so migljale kakor biseri na njenih črnih trepalnicah.

No, dovolj, dovolj! Srečno sedaj! rekla je naglo. — Tu je pismo in naslov, kamor ga nesite. Z Bogom! Do svidenja! Do jutri!

Krepko mi je stisnila obe roki, mignila z glavo in smuknila kakor strela v svojo ulico. Jaz sem pa dolgo stal na mestu, spremljaje jo z očmi.

— Do jutri! Do jutri! šinilo mi je v glavo, ko mi je izginila izpred očíj.

Noč tretja.

Današnji dan je bil žalosten, deževen, brez solnčnih žarkov, kakor moja bodoča starost. Rojile so mi po glavi take čudne misli, taki temni čuti, taka nejasna mi še uprašanja — a kakor da nisem imel ne moči, ne volje, da bi jih rešil. A ta rešitev ni moja naloga!

Danes se ne bodeva videla. Ko sva se učeraj poslovila, začeli so oblaki prepregati nebo in vzdignila se je megla. Rekel sem, da bode jutri slab dan; ona ni odgovorila, ni hotela govoriti proti sebi; za njo je ta dan svetel in jasen, niti jedna meglica ne zatemni njene sreče.

— Ako bode dež, ne bova se videla, dejala je, — ne pridem.

Mislil sem, da niti zapazila ni današnjega dežja, in vendar ni prišla.

Učeraj je bilo najino tretje svidenje, najina tretja, bela noč . . .

Vendar, kako lepega naredé človeka radost in sreča! Kako kipi ljubavi srce! Zdi se ti, da hočeš izliti vse svoje srce v drugo, hočeš, da

bi bilo vse veselo, da bi se vse smejalo. In kako očarujoča je ta radost! Učeraaj je bilo v njenih besedah toliko nežnosti, toliko dobrotljivosti v njenem srcu . . . Kako je šla za menoj, kako se je laskala, kako je vzpodbujala in nežila moje srce! O, koliko koketstva od sreče! A jaz . . . Jaz sem sprejemal vse za čisto zlato, mislil sem, da ona . . .

Toda, za Boga, kako sem mogel to misliti? Kako sem mogel biti tako slep, ko je že vse vzel nekdo drugi, ko ničesar ni mojega; ko naposled vsa ta njena nežnost, njena skrb, njena ljubezen . . . da, ljubezen do mene — ni bila nič drugega, kakor radost, da se kmalu snide z drugim, želja, da bi navezala tudi meni svojo srečo? . . . Ko njega ni bilo, ko sva čakala zaman, postala je ona čemerna, plašna, boječa. Vse njeno kretanje, vse njene besede niso bile več tako lahke, šaljive, vesele. In, čudno, — podvojila je svoje zanimanje za-me, kakor da hoče instinktivno izliti na-me to, kar si je sama želela, za kar se je sama bala, ako se ne zgodi. Moja Nastenjka se je tako bala, tako prestrašila, da je naposled menda spoznala, da jo ljubim, in se jej je smilila moja uboga ljubezen. Ko smo nesrečni, čutimo močnejše ljubezen drugih; čuvstvo se ne razbija, temveč združuje . . .

Prišel sem k njej s polnim srcem in jedva pričakoval svidenja. Tega pač nisem slutil, kaj bodem sedaj čutil, nisem slutil, da se vse to ne konča tako. Ona je sijala radosti, pričakovala je odgovora. Odgovor bil je on sam. Moral je priti, prihiteti na njen klic. Ona je prišla celo uro pred menoj. Izprva se je vsemu smejala, vsaki moji besedi. Mislil sem začeti govoriti, a umolknil sem.

— Ali veste, zakaj sem tako vesela, dejala je, — zakaj vas vidim tako rada? Zakaj vas danes takó ljubim?

— Zakaj? uprašal sem, in srcé mi je zatrepetalo.

— Ljubim vas zató, ker se niste zaljubili v mene. Kdo drugi na vašem mestu bi postal nemiren, usiljeval bi se, vzdihoval, zbolel, a vi ste tako pridni!

Tu mi je tako stisnila roko, da sem málone zakričal, in zasmejala se je.

— Bože! Kak prijatelj ste vi! začela je čez trenutek prav resno. — Prav Bog mi je vas poslal! Kaj bi bilo z menoj, ako bi vas ne bilo sedaj z menoj? Kako nesebični ste vi! Kako dobro me ljubite! Ko se omožim, bodeva velika prijatelja, bolj nego bratje. Ljubila vas bodem skoro tako, kokor njega . . .

V tem trenutku sem postal strašno otožen; vendar nekaj takega kakor smeh se je vzbudilo v mojem srcu.

— Vas je spreletelo, rekel sem, — vi mislite in se bojite, da ne pride.

— Kaj še! odgovorila je, — ako bi bila manj srečna, bi menda začela plakati, ker ne verjamete in me karate. Sicer ste me pa pripravili do dolgih mislij; toda mislila bodem poslej, sedaj vam pa priznam, da govorite resnico, Dà! Zdi se mi, kakor da nisem sama svoja; vsa sem nekako v pričakovanju in se počutim nekako posebno dobro. A dovolj, pustimo čuvstva . . .

V tem trenutku so se zaslišali koraki in v temi se je prikazal človek, kateri nam je šel na-

proti. Oba sva se stresla, ona je skoro zakričala. Spustil sem njeno roko in delal se, kakor da hočem oditi. Toda varala sva se: ta ni bil on.

— Česa se bojite? Zakaj ste spustili mojo roko? dejala je in podala mi jo zopet. — Kaj to? Srečava ga skupaj. Jaz želim, da bi videl tudi on, kako se ljubiva.

— Kako se ljubiva! zakričal sem.

«O Nastenjka, Nastenjka!», mislil sem, — «kako mnogo si povedala s to besedo! Od take ljubezni, Nastenjka, zmrzava drugi krat srce in teži dušo. Tvoja roka je mrzla, moja vroča kot ogenj. Kako slepa si, Nastenjka! . . . O, kako nez-nosen je včasih srečen človek! Toda na-te se nisem mogel ujeziti!» . . .

Naposled se je moje srce prenapolnilo.

— Poslušajte, Nastenjka! zakričal sem, — ali veste, kaj je bilo z menoj ves dan?

— No, kaj pa, kaj? Povejte naglo! Zakaj ste doslej vedno molčali!

— Prvič, Nastenjka, ko sem izvršil vsa vaša naročila, oddal pismo, bil pri vaših dobrih ljudeh, potem . . . potem sem prišel domov in legel spat.

— Nič več? prebila me je ona in zasmejala se.

— Dà, skoro nič več, odgovoril sem utrjujé srce, ker moje oči so že zalivale neumne solze. — Zbudil sem se jedno uro pred najinim svidenjem, a zdelo se mi je, da nisem spal. Ne vem, kaj je bilo z menoj. Šel sem, da bi vam povedal vse to, kakor da se mi je čas ustavil, kakor da je z onega časa na veke moralo ostati v meni jedno čuvstvo, jeden čut, kakor da je morala trajati

jedna minuta celo večnost, in kakor da se mi je ustavilo vse življenje . . . Ko sem se zbudil, zdelo se mi je, da se mi vzbuja v spominu neki davno znan, sladek napev, kateri sem nekje prej slišal, a pozabil. Zdelo se mi je, da si je prosil vse življenje iz moje duše, in še le sedaj . . .

— Ah, Bože moj, Bože moj! prebila me je Nastenjka, — kaj je pa to? Jaz ne razumem niti besedice.

— Ah, Nastenjka! Hotel sem vam nekako izraziti ta čudni utis . . . začel sem z žalostnim glasom, v katerem se je še skrivala nada, dasi zeló oddaljena.

— Dovolj, nehajte, dovolj! dejala je in migom uganila, ta ptičica!

Nakrät je postala nekako nenavadno zgovorna, vesela, šaljiva. Prijela me je pod roko, smejala se, hotela, da bi se smejal tudi jaz, in vsaka moja zmešana beseda se je odzvala v njej z glasnim, dolgim smehom . . . Začel sem se jeziti, zato je brzo nehala koketovati.

— Poslušajte, začela je, — jaz sem pa nekoliko nevoljna, da se niste zaljubili v me. Potem pa gánite takega človeka! Vendar pa, neganljivi gospod, pohvaliti me pač morate, da sem tako priprosta. Povem vam čisto vse, čisto vse, naj mi šine v glavo še taka neumnost.

— Čujte! Jednajsta ura menda, rekel sem, ko je zadonel udarec zvona od oddaljenega mestnega stolpa. Ona se je ustavila, nehala smejati se in začela šteti.

— Dà, jednajsta, rekla je naposled s plašnim, neodločnim glasom.

Jaz sem se takoj kesal, da sem jo prestrašil, ko sem jo pripravil, da je štela ure. Začela se mi je smiliti, a vedel nisem, kako bi popravil poprešek. Začel sem jo tolažiti, iskati vzrok njegove odsotnosti, ponavljati razne vzroke in dokaze. Nikogar ni bilo laže prevariti, kakor njo v tem trenutku, pa saj vsakdo v takem slučaju nekako radostno posluša vsakoršno tolažbo in je prav rad, ako dobi vsaj senco opravičenja.

— Pa saj je smešno, začel sem ter vedno bolj in bolj unemal in zaljubaval se v nenavadno jasnost svojih dokazov; — saj ni mogel priti; še mene ste prevarili in zapeljali, Nastenjka, da sem se tudi jaz zaračunil s časom... Le pomislite: še pismo je jedva dobil; morda ne more priti, morda odgovori, in pismo ne pride prej nego jutri. Jutri koj zjutraj pojdem po-nj in vam takoj sporočim. Pa še tisoč drugih slučajev je možnih: morda ga ni bilo doma, ko je prišlo pismo, morda ga pa še doslej ni čital? Vse se lahko prigodi.

— Dà, dà! odgovorila je Nastenjka, — niti pomislila nisem, kajpak, vse je možno, nadaljevala je z zgovornim glasom, toda v njem se je slišala kakor nevoljna disonanca neka druga, oddaljena misel. — Veste, kaj storite, nadaljevala je, — idite jutri na vse zgodaj, in ako kaj dobite, mi takoj sporočite. Saj veste, kje stanujem? In začela mi je ponavljati svoj naslov.

Potem je postala tako nežna, tako plašna z menoj... Kazalo se je, da je pazno poslušala, kar sem jej govoril; ko sem se pa obrnil k njej s kakim uprašanjem, molčala je, zmešala se in

obrnila glavo od mene. Pogledal sem jej v oči — in res: plakala je.

— No, ali je možno, ali je možno? Ah, kako dete ste! Kaka otročarija! . . . Dovolj!

Poskusila se je nasmehniti, pomiriti se, a njen podbradek se je tresel in prsi so se jej še vedno vzdigovala.

— Na vas mislim, dejala je po trenutnem molku, — vi ste tako dobri, da bi bila kamnena, ako bi tega ne čutila. Ali veste, kaj mi je prišlo sedaj v glavo? Primerjala sem oba. Zakaj ni on — vi? Zakaj ni on tak, kakor vi? On je slabši nego vi, dasi ga bolj ljubim nego vas.

Odgovoril nisem ničesar. Ona je menda čakala, da bi jaz kaj rekel.

— Kajpada, morda ga pa popolnem še ne razumem, popolnem ne poznam. Veste, vsekdar sem se ga nekako bala; vsekdar je bil tako resen, tako nekako ponosen. Pa vem, da on se drugim le tak dozdeva, da v njegovem srcu je več nježnosti nego v mojem . . . Spominjam se, kako me je pogledal tačas, ko sem prišla, — saj veste, k njemu s culico; a vendar ga nekako preveč cenim, kakor da nisva jednaka?

— Ne, Nastenjka, ne, odgovoril sem, — to pomeni, da ga ljubite bolj nego vse na svetu, veliko bolj nego samo sebe.

— Dà, recimo, da je tako, odgovorila je najivna Nastenjka, — toda ali veste, kaj mi je prišlo sedaj v glavo? Samo, da sedaj ne bodem govorila o njem, temveč splošno; to mi je prišlo že davno v glavo. Poslušajte, zakaj nismo mi vsi tako, kakor da bi bili bratje in sestre? Zakaj

najboljši človek vsekdar kakor da nekaj skriva drugemu in mu zanolči? Zakaj se takoj naravnost ne pové, kar je na srcu, ko se vé, da se ne vržejo besede na veter? Vsakdo govori tako, kakor da je bolj trd, nego je v istini, kakor da se vsi bojé užaliti svoja čuvstva, ako jih prav hitro izrazijo . . .

— Ah, Nastenjka! Istino govorite; a to prihaja iz mnogih uzrokov, pretrgal sem jo, dasi sem sedaj bolj nego kdaj-koli skrival svoja čuvstva.

— Ne, ne! odgovorila je z globokim čuvstvom. — Vi na primer niste tak, kakor drugi! Res, da ne vem, kako bi vam to povedala, kar čutim; a zdi se mi, da vi na primer . . . vsaj sedaj . . . zdi se mi, da vi nekaj žrtvujete za-me, pristavila je plašno in mimogredé pogledala na-me.

— Oprostite, ako vam tako govorim: jaz sem priprosta deklica; videla sem še malo na svetu in včasih res ne znam govoriti, pristavila je tresočim glasom vsled nekakega zatajenega čuvstva in skušala mej tem nasmehniti se; — toda hotela sem vam samo povedati, da sem hvaležna, da tudi jaz čutim vse to . . . O, Bog vam daj srečo za to! Kar ste mi pravili tačas o vašem sanjalcu, ni nič res, to je, reči hočem, vas se kar nič ne tiče. Vi se ozdravljate, vi ste res popolnem drug človek nego ste se opisali samega sebe. Ako se kdaj v katero zaljubite, daj v a m Bog ž njo sreče! Njej pa ničesar ne želim, ker ona bođe srečna z vami. Jaz vem, jaz sem ženska, in vi mi morate verjeti, ako vam jaz tako govorim . . .

In umolknila je ter krepko stisnila mi roko.

Jaz tudi nisem mogel ničesar govoriti, tako sem bil vznemirjen. Preteklo je nekoliko minut.

— Dà, vidi se, da danes ne pride! dejala je naposled, vzdignivši glavo. — Prepozno je! . . .

— Jutri pride, rekel sem s prepričevalnim in trdim glasom.

— Dà, prebila me je ona veselo; — sedaj vidim sama, da pride še le jutri. No, tako do svidenja! Do jutri! Ako bodè dež, morda ne pridem. Toda pojutranjem pridem, gotovo pridem, naj bo z menoj, kar hoče; bodite gotovo tu; hočem vas videti, povem vam vse.

In potem, ko sva se poslavljalà, mi je podala roko, pogledala me svetlo in rekla:

— Sedaj bodeva vedno skupaj, kaj ne?

O! Nastenjka, Nastenjka! Ako bi ti vedela, kako sem sedaj osamljen!

Ko je odbila deveta ura, nisem več mogel sedeti v sobi, temveč oblekel sem se in odšel, negledé na slabo vreme. Bil sem tam, sedel sem na najini klopi. Hotel sem iti v njeno ulico, a bilo me je sram, in vrnil sem se, ne da bi pogledal na njena okna, ne da bi napravil dva koraka do njene hiše. Domov sem prišel tako otožen, kakor nisem bil še nikdar. Kako slabo, dolgočasno vreme! Ako bi bilo lepo vreme, sprehajal bi se tam vso noč . . .

Toda do jutri, do jutri! Jutri mi pové vse.

Vendar pisma ni bilo danes. Sicer pa, tako se je moralo zgoditi. Gotovo sta že skupaj . . .

Noč četrta.

Bože, kako je to končalo! S čem je vse to končalo!

Prišel sem ob deveti uri. Ona je že bila tam. Zapazil sem jo že od daleč; stala je kakor tačas, v prvič, naslonjena na opornice, in ni slišala, ko sem prišel k njej.

— Nastenjka! poklical sem jo, jedva vzdržuje svojo razburjenost.

Naglo se je obrnila k meni.

— No, dejala je, — no! Hitro!

Jaz sem jo čudno gledal.

— No, kje je pa pismo! Ali ste prinesli pismo? ponovila je in prijela se za opornice.

— Ne, jaz nimam pisma, rekel sem naposled; — ali ga še ni bilo?

Ona je strašno pobledela in dolgo časa gledala nepremično na-me. Zadnjo njeno nado sem razbil.

— No, Bog ž njim! dejala je naposled s pretrganim glasom. — Bog ž njim, ako me tako zapušča.

In povesila je oči, potem me je hotela pogledati, a ni mogla. Še nekoliko trenutkov je premagovala svojo vznemirjenost, a kmalu se je obrnila, naslonila se na opornice in solze so jo zalile.

— Ne, ne! jel sem govoriti, a nadaljevati nisem mogel, ko sem jo videl, pa čemú bi tudi govoril?

— Ne tolažite me, govorila je plakaje; — ne govorite o njem, ne govorite, da pride, da me

ni zavržel tako grozno, tako nečloveški, kakor je to storil. Zakaj, zakaj? Morda je bilo kaj takega v mojem pismu, v tem nesrečnem pismu? . . .

Tu je plakanje pretrgalo njen glas; meni je kar srce pokalo, ko sem jo gledal.

O, kako je to nečloveško — gróžno! začela je iznova. — In niti vrstice, niti vrstice! Da bi vsaj odgovoril, da mu nisem potrebna, da me zavrže; a niti jedne vrstice v celih treh dneh! Kako lahko mu je žaliti ubogo, onemoglo deklico, katere krivda je v tem, da ga ljubi! O, koliko sem pretrpela v teh treh dneh! Bože moj! Bože moj! Ko se zmislím, da sem prišla najprej sama k njemu, da sem se pred njim ponižala, plakala, da sem ga prosila vsaj kapljico ljubezni . . . In potem! . . . Poslušajte, dejala je, obrnivša se k meni, in črne njene oči so se zabliščale, — pa to ni tako! To ne more biti tako; to ni naravno! Ali ste se vi motili, ali pa jaz; morda ni dobil pisma? Morda doslej še nič ne vé? Kako se more, pomislite sami, povejte mi, za Boga, pojasnite mi — jaz tega ne morem razumeti — kako se more tako barbarski grobo postopati, kakor je postopal on z menoj! Niti jedne besedice! K zadnjemu človeku na svetu imamo večje sočutje. Morda je on kaj slišal, morda se mu je kdo kaj nalagal o meni? vskliknila je, obrnivši se k meni z uprašanjem. — Kako, kako mislite?

— Čujte, Nastenjka, jutri pojdem k njemu v vašem imenu.

— Nu!

— Poprašam ga o vsem, povem mu vse.

— Nu, nu!

Vi pa spišite pismo. Ne branite se tega, Nastenjka, ne branite se! Jaz ga že pripravim do tega, da bode uvaževal vaše postopanje, on izvé vse, in ako . . .

— Ne, prijatelj, ne, prebila me je. — Dovolj! Niti besede, niti jedne besedice, niti vrstice več od mene — dovolj je! Ne poznam ga več, ne ljubim ga več, po . . . za . . . bim ga . . .

Ona ni končala.

— Pomirite se, pomirite se! Sédite tukaj, Nastenjka, rekel sem in posadil jo na klop . . .

— Saj sem mirna. Dovolj. To je tako! To so solze, te se posušé! Kaj mislite, da se pogubim, da se utopim? . . .

Moje srce je bilo polno! hotel sem začeti govoriti, a nisem mogel.

— Čujte! nadaljevala je, prijemši me za roko. — Povejte: ali bi vi ne postopali tako? Ali bi ne zavrgli ono, katera bi prišla sama k vam, ali bi jej ne vrgli v oči nesramen zasmeh njenega slabega, neumnega srca! Ali bi jo vi ohranili? Ali bi si mislili, da je bila sama, da ni mogla gledati za seboj, da se ni mogla varovati ljubezni do vas, da ona ni kriva . . . da ni storila ničesar . . . O, Bože moj, Bože moj . . .

— Nastenjka! zakričal sem naposled, ko nisem mogel premagovati svoje razburjenosti. — Nastenjka! Vi me mračite! Vi zastrupljate moje srcé, vi me ubivate, Nastenjka! Molčati ne morem več! Govoriti, povedati vam moram naposled, kar mi kipi tu v srcu . . .

Ko sem to govoril, ustal sem s klopi. Ona me je prišla za roko in gledala me presenečeno.

— Kaj je z vami? dejala je naposled.

— Poslušajte! rekel sem odločno. — Poslušajte me, Nastenjka! Kar bodem sedaj govoril, je vse nelepo, vse nesmisel, vse neumnost! Vem, da se to ne more nikdar zgoditi, toda molčati ne morem. V imenu tega, kar sedaj trpite, prosim vas že naprej, da mi odpustite! . . .

— No, kaj, kaj? dejala je in nehala plakati ter srpo gledala na-me, dočim je čudna radovednost bliščala v njenih čudovitih očeh. — Kaj je z vami?

— To je nelepo, a jaz vas ljubim, Nastenjka! To je! No, sedaj je vse povedano! rekel sem in mahnil z roko. — Sedaj razvidite, ali morete tako govoriti z menoj, kakor ste govorili sedaj-le, ali morete naposled poslušati to, kar vam bodem govoril . . .

— No, kaj pa, kaj pa? prebila me je Nastenjka. — Kaj je pa na tem? Saj sem že davno vedela, da me ljubite, a zdelo se mi je vedno, da me ljubite kar tako, priprosto . . . Ah, Bože moj, Bože moj!

— Izprva menda priprosto, Nastenjka, a sedaj, sedaj! . . . Prav tako je z menoj, kakor z vami tačas, ko ste prišli k njemu z vašo culico. Še hujše, kakor z vami, Nastenjka, ker on tačas ni ljubil nikogar, a vi ljubite . . .

— Čemú mi to pravite! Jaz vas kar nič ne umejem. Toda, čujte, zakaj pa tako govorite, in še tako nenadoma . . . Bože! Jaz govorim neumnosti! A vi . . .

In Nastenjka je bila popolnem v zadregi. Njena lica so zardela; oči je povесila.

— Kaj mi je storiti, Nastenjka, kaj mi je storiti? Kriv sem, zlorabil sem . . . Toda ne, ne, nisem kriv, Nastenjka; to slišim, čutim, ker moje srce mi govori, da imam prav, ker vas z ničemur ne morem žaliti! Bil sem vaš prijatelj; tudi sedaj sem prijatelj; spremenil se nisem nič. Sedaj pa meni tekó solze, Nastenjka. Naj le tekó, naj le tekó — saj nikomur niso na poti. One se posušé, Nastenjka . . .

— A sédite, sédite, dejala je, potegnivši me na klop, — oh, Bože moj!

— Ne! Nastenjka, sedem ne; tukaj ne morem več biti, vi me ne morete več videti; povem vam vse in odidem. Samo še povedati vam hočem, da bi vi nikdar ne bili izvedeli, da vas ljubim. Svojo skrivnost bi bil ohranil za-se. Ne bil bi vas mučil sedaj, v tem trenutku s svojim egoizmom. Ne! Toda sedaj nisem mogel pretrpeti; sami ste začeli govoriti o tem, vi ste krivi, vi ste vsega krivi, ne pa jaz. Ne morete me zapoditi od sebe . . .

— Pa ne, ne, saj vas ne podim, ne! govorila je Nastenjka, skrivaje, kolikor je le mogla, svojo zadrego, revica.

— Ali me ne zapodite? Ne! Hotel sem pa sam bežati od vas. Pa saj tudi odidem, samo povem še vse od začetka, ker nisem mogel več sedeti, ko ste tu govorili, ko ste tu plakali, ko ste se mučili zato, no, zato (vam pa povem, Nastenjka), zato, ker vas je zavrgel, zato, ker je odklonil vašo ljubezen, tedaj sem začutil, zaslišal, da v mojem srcu je toliko ljubezni do vas, Nastenjka, toliko ljubezni! . . . In postalo mi je tako hudo, da vam ne morem pomagati s to ljubeznijo . . . .

da vam je srce pokalo, in, in — nisem mogel molčati, moral sem govoriti, Nastenjka, moral sem govoriti! . . .

— Dà, dà! Govorite mi, govorite z menoj tako! rekla je Nastenjka z neumljivim dviganjem. — Zdi se vam morda čudno, da govorim z vami tako, toda . . . govorite! Jaz vam povem poslej! Povem vam vse!

— Smilim se vam, Nastenjka; samo smilim se vam, prijateljček moj! A kar je, to je! Kar je že povedano, to se več ne vrne! Kaj ne da? No, sedaj veste torej vse. Sedaj sem odpravil. Prav! Sedaj je vse to izvrstno; samo poslušajte. Ko ste sedeli in plakali, mislil sem jaz o sebi (oh, pustite mi povedati, kaj sem mislil!), mislil sem, da (pa saj to ne more biti, Nastenjka), mislil sem, da . . . mislil, da ga več ne ljubite. Tedaj — to sem mislil že učeraj in predučerašnjem, Nastenjka — tedaj bi storil jaz tako, gotovo bi storil tako, da bi me vi začeli ljubiti: saj ste rekli, saj ste sami govorili, Nastenjka, da ste se skoro popolnem zaljubili v me. No, in potem? No, to je skoro vse, kar sem hotel povedati; ostane le še to, kaj bi bilo potem, ako bi me začeli ljubiti, le še to, nič drugega! Poslušajte, prijateljica moja — saj ste vendar še moja prijateljica — jaz sem seveda priprost, ubožen, neznamen človek, toda za to se ne gre (kakor da ne govorim vedno o tem, to samo iz zadrege, Nastenjka), vendar jaz bi vas tako ljubil, tako ljubil, da, ako bi njega še ljubili, ako bi nadaljevali ljubiti onega, katerega ne poznam, kljubu temu bi ne opazili, da je moja ljubezen za vas težja. Vi bi samo slišali, vi bi samo

vsako minuto čutili, da zraven vas bije hvaležno, hvaležno srce, goreče srce, katero za vas... Oh, Nastenjka, Nastenjka! Kaj ste storili z menoj!!..

— Ne plakajte, nočem, da bi plakali, dejala je Nastenjka in naglo ustala s klopi. — Pojdiva, ustanite, pojdite z menoj, ne plakajte vendar, ne plakajte, govorila je in brisala mi solze s svojim robcem, — pojdiva sedaj; morda vam kaj povem... Ako me je on že ostavil, ako me je pozabil, dasi ga še ljubim (nočem vas slepiti)... a poslušajte, odgovorite mi. Ako bi vas jaz začela ljubiti, to je, ako bi samo... O, prijatelj moj, prijatelj moj! Ko pomislim, ko pomislim, da sem vas tačas žalila, ko sem se smejala vaši ljubezni, kadar sem vas hvalila, da se niste zaljubili! O, Bože! Kakó, da niseh tega slutila, kako da nisem slutila, kako da sem bila tako neumna, toda... No, no, odločila sem se, povem vam vse...

— Čujte, Nastenjka, veste kaj? Jaz pojdem od vas! Saj vas samo mučim. Glejte, sedaj vas že vest grize, da ste se mi smejali, a jaz nočem, da, nočem, da bi vrhu svojega gorja... Jaz sem seveda kriv, Nastenjka, toda srečno!

— Stojte, poslušajte me: ali morete čakati?

— Česa čakati, kako?

— Jaz ljubim njega; a to mine, to mora nehati, ni mogoče, da bi ne nehalo; že mine, to čutim... Kdo vé, morda konča se danes, ker ga sovražim, ker me on zasmehuje, dočim ste vi tu plakali z menoj, ker vi me ne zavržete, kakor on, ker vi me ljubite, a on me ni ljubil, ker naposled tudi jaz vas ljubim... Da, ljubim! Ljubim vas, kakor ljubite vi mene: saj sem vam to sama še prej

povedala, saj ste slišali, — ljubim vas zato, ker ste boljši nego on, ker ste blažji človek, ker, ker on...

Revica je bila tako razburjena, da ni dokončala, položila mi je svojo glavo na rame, potem na prsa, in britko začela plakati. Jaz sem jo tolažil, pregovarjal, a ona ni mogla nehati, vedno mi je stiskala roko in govorila med plakanjem: «Počakajte, počakajte; saj neham takoj! Hočem vam povedati... ne mislite, da te solze — to je le takó, od slabosti, počakajte, da mine...» Naposled je nehala, otrla solze in šla sva dalje. Hotel sem govoriti, a ona me je še dolgo prosila, da naj počakam. Tako sva umolknila... Naposled se je osrčila in začela govoriti...

— Veste kaj, začela je s slabotnim in tresočim glasom, v katerem je pa zazvenelo nekaj takega, kar me je zbudilo naravnost v srce in sladko zbolelo v njem, — ne mislite, da sem tako nestanovitna in vetrnjaška, ne mislite, da jaz tako lahko in kmalu pozabim in se izneverim... Celo leto sem ga ljubila, in Bog mi je priča, da nikdar niti v misli mu nisem bila nezvesta. On je prezrl to; on me je zasmehoval — Bog mu odpusti! Toda, on me je zastrupil in užalil moje srcé. Jaz... jaz ga ne ljubim, ker morem ljubiti samo to, kar je velikodušno, kar me umeje, kar je blago; ker sem sama taka in me on ni vreden, — pa Bog ž njim! Storil je še bolje, nego da bi se jaz kdaj potem varala v svojem pričakovanju in spoznala, kakšen je on... No, končano je! A kdo vé, dobri moj prijatelj, nadaljevala je, stiskaje mi roko, — kdo ve, morda je bila tudi vsa moja

ljubezen prevara čutov, domišljije, morda se je začela s šalo, neumnostjo, ker sem bila pod nadzorstvom babice? Morda sem dolžna ljubiti drugega, a ne njega, ne takega človeka, drugega, kateremu bi se smilila in, in... No, pa pustimo, pustimo to, pristavila je od razburjenja zasopljena Nastenjka, — hotela sem vam samo povedati... hotela sem vam povedati, da, ako ne gledé na to, da ljubim njega (ne, da sem ga ljubila), ako ne gledé na to še porečete... Ako čutite, da je vaša ljubezen tako velika, da more naposled izpodriniti iz mojega srca prejšnjega... Ako se me hočete usmiliti, ako me nočete ostaviti sólo v moji usodi brez tolažbe, brez nade, ako me hočete ljubiti vsekdar, kakor me ljubite sedaj, tedaj vam se zaklinjam, da hvaležnost... da ljubezen moja bode naposled vredna vaše ljubezni... Ali vzamete sedaj mojo roko?

— Nastenjka! zakričal sem, zasopljen od joka. — Nastenjka!... O, Nastenjka!...

— No, dovolj, dovolj! Sedaj je popolnem zadosti! rekla je, jedva premagujé se, — no, sedaj je že vse povedano, kaj ne, da res? Je li tako? Vi ste srečni, in jaz sem srečna; niti besedice več o tem; počakajte; prizanesite mi... Govorite rajše o čem drugem!...

— Dà, Nastenjka, dà! Dovolj o tem, sedaj sem srečen... No, Nastenjka, no, začniva kaj drugega, hitro začniva; da! Jaz sem pripravljen...

In nisva vedela, kaj bi govorila, samo smejala sva se, plakala sva, govorila tisoč besed brez vezi in misli; sedaj sva hodila po tlaku, sedaj sva

se vračala in šla čez ulico, potem sva se ustavila ; bila sva, kakor otroci . . .

— Sedaj živim sam, Nastenjka, dejal sem, — a jutri . . . A veste, Nastenjka, jaz sem ubog človek, vsega imetja imam le kakih dvestotisoč, a to ni nič . . .

— Sevé, dà ne, a babica ima pokojnino ; ona naju ne izpodrine. Treba vzeti babico k sebi.

— Seveda, treba je vzeti babico . . . Samo tudi Matrena . . .

— Ah, pri nas je tudi Tekla !

— Matrena je dobra, samo nekaj jej nedostaje : domišljije nima, Nastenjka, prav nikake domišljije ; a to ne dê nič . . .

— Vsejedno ; obe bodeti lahko skupaj ; samo pridite jutri k nam.

— Kako to ? K vam ? Dobro, pridem . . .

— Najmite pri nas stanovanje na vrhu, kjer je prazno. Bila je v njem stara gospa, a se je preselila, a babica, vem, hoče imeti mladega človeka ; jaz jej pravim : «čemu mladega človeka ?» a ona : «tako, sama sem že stara, a nikdar ne misli, Nastenjka, da te hočem njemu snubiti». Jaz sem pa opomnila, da je to ràdi tega . . .

— Ah, Nastenjka ! . . .

In oba sva se zasmejala.

— No, dosti. A kje pa stanujete ? Sem že pozabila.

— Tam pri —skem mostu, v Barannikovi hiši.

— To je neka velika hiša ?

— Dà, velika.

— Ah, vem, lepa hiša; a veste, le pustite jo in pridite hitro k nam...

— Jutri, Nastenjka, koj jutri; tam sem nekoliko dolžan za stanovanje, a to ne de nič... Saj dobim kmalu plačo...

— A veste, morda jaz začnem poučevati; sama se naučim, pa bodem druge poučevala...

— Izvrstno... jaz pa dobim kmalu nagrado, Nastenjka...

— Tako, jutri bodete moj gost...

— Dà, in pojdeva poslušat «Seviljskega brivca», ker ga bodo sedaj zopet kmalu predstavljali.

— Dà, pojdeva, rekla je smeje se Nastenjka, — ne, rajše bodeva poslušala kaj drugega, ne «Brivca»...

— No, dobro, pa kaj drugega; seveda, to bode bolje, a jaz še mislil nisem na to...

Ko sva to govorila, hodila sva kakor v sopuhu, v megli, kakor da sama nisva vedela, kaj se godi z nama. Sedaj sva se ustavila in dolgo pogovarjala se na jednom mestu, sedaj sva zopet šla in zašla Bog ve kam, in zopet smeh, zopet solze... Tu si izmisli Nastenjka, da bi šla domov, jaz si je ne upam zadrževati in jo hočem spremljati vèn do doma; napraviva se na pot in čez četrte ure dospeva do — najine klopi. Tu ona vzdahne in zopet se jej pokaže solza v očeh; jaz se preplašim, otrpnem... A tu mi ona stiska roko in me zopet vleče hodit, klepetat, govorit...

— Čas je sedaj, čas, da grem domov; mislim,

da je zeló pozno, dejala je naposled Nastenjka,
— dosti je teh otročarij!

— Dà, Nastenjka, a jaz sedaj ne zaspim
več; ne pojdem domov.

— Tudi jaz menda ne zaspim; samo sprej-
mite me...

— Seveda!

— Sedaj pa gotovo prideva do stanovanja.

— Seveda, seveda...

— Častno besedo? ... Saj je pač treba kdaj
vrniti se domov!

— Častno besedo, odgovoril sem smeje se ...

— No, pojdiva!

— Pojdiva.

— Glejte nebo, Nastenjka, glejte! Jutri bode
prelep dan; kako sinje nebo, kak mesec! Glejte;
ona rmena megla ga sedaj zakriva, glejte, glejte!...
Ne, šla je mimo. Glejte vendar, glejte!...

Toda Nastenjka ni gledala megle, temveč
stala je molče, kakor pribita; čez trenutek je po-
stala nekako plašna in začela stiskati se k meni.
Njena roka je zatrepetala v moji; jaz sem jo
pogledal... Oprla se je na-me še bolj.

V tem trenutku je šel mimo naju mlad člo-
vek. Nakrát se je ustavil, srpo naju pogledal in
potem zopet naredil nekoliko korakov. Srcé mi je
zatrepetalo...

— Nastenjka, rekel sem polglasno, — kdo
je ta, Nastenjka?

— Ta je on! zašepetala je in še bliže, še
trdneje se pritislila k meni... Jaz sem jedva stal
na nogah.

— Nastenjka! Nastenjka! Ali si ti? zaslišal se je za nama glas in isti trenutek je mladenič napravil proti nama nekoliko korakov...

Bože, kak krik! Kako se je stresla! Kako se je izvila iz mojih rok in skočila mu naproti!..., Jaz sem stal in ju gledal, kakor mrtev. Toda jedva mu je podala roko, jedva se je vrgla v njegov objem, že se je zopet obrnila k meni, priskočila, kakor veter, kakor blisk, in predno sem se mogel zavedeti, objela me z obema rokama krog vratu in krepko, goreče me poljubila. Potem pa, ne da bi črhnila niti besedico, vrgla se je zopet k njemu, prišla ga za roko in potegnila ga za seboj.

Jaz sem dolgo stal in gledal za njima... Naposled sta mi oba izginila izpred očij.

J u t r o.

Moje noči so se končale z jutrom. Dan je bil slab. Šel je dež in žalostno trkal na moja okna; v sobi je bilo temno, zunaj mračno. Glava me je bolela in vrtelo se je v njej; mrzlica me je tresla po udih.

— Pismo, gospod, po mestni pošti, je prinesel pismonoša, dejala je Matrena.

— Pismo! Od koga? zakričal sem in skočil s stola.

— Ne vem, gospod, poglejte, morda je napisano, od koga je.

Odprl sem pismo. Bilo je od nje!

«O, odpustite, odpustite mi!», pisala mi je Nastenjka, «na kolenih vas prosim, odpustite mi!

«Ne obsojajte me, ker se nič nisem spremenila pred vami; rekla sem, da vas bodem ljubila in ljubim vas še sedaj, še bolj, nego ljubim. O, Bože! Ako bi mogla ljubiti oba h kratu! O, da bi bili vi on!

«Bog vidi, kaj bi sedaj storila za vas! Vem, da vam je težko in hudo. Jaz sem vas užalila, a vi veste — ljubiš malo časa pomniš žaljenje. A vi me ljubite!

«Hvala! Dà! Zahvaljujem vas za to ljubezen; kajti v mojem spominu je ostala kakor sladek sen, katerega se dolgo spominjaš, ko se zbudiš; kajti večno se bodem spominjala onega trenutka, ko ste mi tako bratski odkrili svoje srce in tako velikodušno sprejeli v dar moje potrto srce, da bi je branili, nežili, zdravili... Ako mi odpustite, tedaj bode spomin na vas uzvišen v meni z večnim hvaležnim čuvstvom, katero nikdar ne izgine iz mojega srca... Ta spomin ohranim, bodem mu zvesta, ne izneverim se mu, ne izneverim se svojemu srcu: ono je preveč stalno. Ono se je še učeraj tako hitro vrnilo k onemu, katerega je bilo vedno.

«Saj se še vidimo, saj pridete k nam, saj nas ne ostavite, vi bodete vedno moj prijatelj, moj brat... In ko me zagledate, mi podaste roko... dà? Saj mi jo podaste, saj ste mi oprostili, kaj ne dà? Saj me ljubite, *kakor prej?*

«O, ljubite me, ne ostavljajte me, ker vas sedaj tako ljubim, ker sem vredna vaše ljubezni, ker jo zaslužujem... mili moj prijatelj! Prihodnjo

nedeljo se omožim ž njim. Povrnil se je zaljubljen, nikdar ni zabil na-me... Ne jezite se, da vam pišem o njem. A priti hočem k vam skupaj ž njim; vi ga bodele ljubili, kaj ne da?

«Odpustite, spominjajte se in ljubite

Svojo

Nastenjko».

Dolgo sem prečitaval to pismo; solze so mi silile iz očíj. Naposled mi je padlo iz rok, in zakril sem obličje.

— Ljubček! Ljubček! začela je Matrena.

— Kaj je, starka?

— Pajčevino sem vso ometla s stropa; sedaj se lahko ženiš, goste povabiš, in še takoj...

Gledal sem Matreno. Bila je še dobra, ljubka starka, a ne vem zakaj se mi je nakrät zdelo, da njene oči so ugasnile, da njeno lice je velo in nagubančeno... Ne vem, zakaj sem si nakrät predočeval, da je moja soba postarela tako, kakor starka. Pôd in stene so potemnele; pajčevine je bilo še več. Ne vem, zakaj se mi je zdelo, ko sem pogledal skozi okno, da hiša, ki je stala nasproti, je začela razpadati in je potemnela, da se je obok olupil, da so oknice počrnele in razpokale, in stene iz temno-rmene barve postale pegaste...

Ali solnčni žarek, kateri je nenadoma zasvetil iz-za oblakov, se je zopet skrnil pod deževno meglo in vse je zopet postalo mračno pred mojimi očmi; ali morda je šinila pred menoj tako neprijazno in žalostno vsa perspektiva moje bodočnosti; in videl sem se takega, kakoršen sem sedaj, ravno čez petnajst let, ko sem se postaral v isti

sobi, istotako sam, z isto Matreno, katera se kar nič ni izpametovala v vseh teh letih.

In da bi jaz pomnil svoje žaljenje, Nastenjka! Da bi nagnal temen oblak na tvojo jasno, mirno srečo, da bi z grenkim očitanjem nagnal tugo na tvoje srce, zastrupil je s tajnim grizenjem in je napravil, da bi bilo otožno v sreči, da bi strl vsaj jedno onih nežnih cvetic, katere si vpletla v svoje črne kodre, ko si šla ž njim pred oltar... O, nikdar, nikdar! Bodi jasno tvoje nebo, bodi svetel in srečen tvoj mili smehljaj, bodi blagoslovljena za minuto blagra in sreče, katero si dala drugemu, samotnemu, hvaležnemu srcu!

Bože moj! Jedna minuta sreče! Ali je morda to malo, če prav le jedenkrat v človeškem življenju?...

4000 naročnikov. Ali cenzura je list zabranila zaradi nekega podlistka. Kmalu so ga zopet tlačili dolgovi. Šel je na tuje in v Ženevi je živel zelo siromašno, dasi je spisal veliko večjih in manjših del. L. 1871. se je vrnil v Petrograd, a tri leta pozneje je postal urednik znanega plemskega časopisa «Graždanin». Umril je 28. jan. 1881.

Dostojevski je velik pisatelj, ali mnogokrat zelo skrivnosten, vsled tega nejasen, temen. Sloveči kritik Bělinski je celó dejal, da so nekateri njegovi spisi — nervozna norost. Ako je ta kritika merila na kak spis posebe, merila je gotovo na sentimentalni roman «Bele noči» (bolje «Svetle noči»). Večina naših čitateljev gotovo pritrđi tej sodbi. Vendar je roman zanimiv, toda treba je pri čitanju vstrajnosti do konca. Čitateljev ne sme oplašiti prvi manj umljiv odstavek.

V Gorici, 15. junija 1895.

A. G.

Cena 25 kr.

